

*ROLUL CUVÂNTULUI ÎN MISIUNE
ȘI MISIUNEA CUVÂNTULUI ÎN BISERICĂ*

**FACULTATEA DE TEOLOGIE
ÎN MISIUNEA BISERICII¹**

† TEOFAN

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Abstract

Within the broad Church's mission, the Faculty of Theology had and must keep its fundamental role, better defined. After the parish and the monastery, in the Church there is nothing more important than the Faculty of Theology. We can say that the parish and monastic life depend on what the future priest of the parish and monastery learns, lives and witnesses in the Faculty of Theology. The academic study twinned with the Eucharistic prayer, spiritual formation impregnated with practical work give a theological personality to the ministers of the Church in parishes and monasteries, in schools, in social, cultural or otherwise centers. The Faculty of Theology, especially by its professors, analyzes and evaluates the status of church and social life, helping the hierarchy in his work, inspiring the ecclesial body in its way towards the Kingdom of Heaven and fulfilling a beautiful mission in the University. Understanding that theology is not only an act of knowledge, but especially a gift of the Holy Spirit, the Faculty of Theology fulfills its mission under the auspices of the Church's Pentecost, from which it receives power, inspiration and courage to confess. The strong faith in God, the knowledge of the Scripture and of the Fathers, the continual prayer, the Eucharist, the state of sacrifice manifested through identification with every man in love are essential features in the life of a Faculty of Theology.

Keywords: Church's mission, Faculty of Theology, University, parish, monastery, Eucharistic

Preliminarii

Rolul și locul ocupat de Facultatea de Teologie în viața Bisericii Ortodoxe constituie un demers complex, dificil și necesar.

---

¹O variantă prescurtată a prezentului studiu a apărut în volumul *Relația dintre parohie și școală în viața și misiunea Bisericii în contextul actual*, Editura Basilica, București, 2015, pp. 33-56, constituind referatul susținut de IPS Teofan, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, în cadrul Congresului Internațional de Teologie „Relația dintre parohie și școală în viața și misiunea Bisericii, în contextul actual”, București, 18-21 octombrie 2015.

Greutatea acestui subiect este dată de complexitatea problematicei pusă în discuție. Este vorba despre responsabilitatea arhierelui față de Facultatea de Teologie, care funcționează cu binecuvântarea sa pe teritoriul eparhiei în care slujește pe Hristos Domnul și în care coordonează viața bisericească din parohii și mănăstiri. Este vorba despre profesorul de teologie, în mâna căruia arhierul așază în fiecare an zeci sau sute de suflete, așteptând să le primească înapoi după studiile de licență, masterat sau doctorat. Primindu-le, după patru sau mai mulți ani, arhierul nădăjduiește că aceste suflete sunt nu doar bine pregătite din punct de vedere academic, ci și mai întărite duhovnicește decât atunci când le-a încredințat profesorului de teologie.

Responsabilitatea arhierelui și a profesorului de teologie este, prin urmare, foarte mare, iar răspunsul pe care îl au de dat în fața poporului lui Dumnezeu și înaintea Tronului de Judecată al lui Dumnezeu este înfricoșător. Aceasta pentru că, spune Sfântul Grigorie Teologul, „nu e un lucru ferit de alunecare fie că accepți conducerea sufletelor, fie că te lansezi în teologie”².

Constatarea „alunecării”, adică a neputinței de a împlini întocmai sau cel puțin într-o oarecare măsură ceea ce așteaptă Dumnezeu și poporul Său de la arhieru, de la profesorul de teologie și de la împreuna lor lucrare în Via Bisericii, aduce îngândurare, teamă și, poate, decizii pe măsură.

1. Îngândurări noi și vechi

Sfinții Părinți din vechime și marii teologi din vremea noastră au definit Teologia în cuvinte dintre cele mai elogioase. Din mărturisirea lor înțelegem că Teologia este „lucrul cel mai desăvârșit dintre cele ce sunt”³, „legătura cu sursa infinită de putere a Dumnezeului devenit om”⁴, „expresie a inexprimabilului”⁵, „starea

² Sfântul Grigorie Teologul, *Cuvântarea XX. Despre teologie și condiția episcopilor*, în „Mitropolia Ardealului”, anul XXXIV (1989), nr. 2, p. 54.

³ *Ibidem*, p. 59.

⁴ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 1, ediția a doua, EIBMBOR, București, 1996, p. 74.

⁵ Pr. John Meyendorff, citat de Episcop Kallistos Ware, *Educația teologică în Scriptură și la Sfinții Părinți*, în „Studii Teologice”, nr. 4-6, 1994, p. 86.

omului ce trăiește din Dumnezeu și în Dumnezeu”⁶, „simțul neconținut al legăturii noastre cu Dumnezeu”⁷, „vederea luminii dumnezeiești”⁸, „dar, har, experiențe personale, participare, comuniune, puritate interioară, transfigurare, vedere a lui Dumnezeu”⁹, „loc plin de Dumnezeu”¹⁰.

Dacă teologia înseamnă toate acestea, ne putem întreba, împreună cu Episcopul Kallistos Ware: „Este acesta un subiect potrivit studiului în Universitățile și Academii Scolastice? Putem noi fixa examinări în teologie, în mod legitim, și acorda studenților noștri calificări și diplome teologice, desemnând promovări și distincții ca «primul», «al doilea», «al treilea»?”¹¹ Dacă Teologia înseamnă „Harismă, Taină, Purificare, Isihie”¹², după mărturia acestui distins arhieru, cum putem așeza conținutul teologiei descris astfel în contextul unei facultăți de teologie unde întâlnim consilii profesionale, examinări și reexaminări, note, restanțe, dizertații, cămine studențești, sancționarea absențelor și cele asemenea?

Grea este întrebarea și greu, foarte greu, de găsit răspunsul. În rândul arhierilor și a numeroși profesori de teologie din țară sau din afara ei există o frământare adâncă, o preocupare continuă de a găsi calea potrivită pentru învățământul teologic academic. Există foarte multe întrebări, foarte multe îndoieli în ceea ce privește starea acestui învățământ. Nu este vorba neapărat de anumite comportamente, de anumite incidente sau situații neplăcute. Acestea nu lipsesc, din păcate, dar nici nu formează chipul instituțional, organizatoric al facultății. Slavă Domnului! Au fost și sunt încă ostenitori în câmpul teologiei, profesori și studenți de înaltă ținută academică și duhovnicească.

Cred că ne aflăm în fața unei probleme de viziune, de concept, de orientare, de identitate, în cele din urmă. Nu s-a găsit cu adevărat calea. Și aceasta nu este o problemă recentă și nu ne

---

⁶ Arhim. Sofronie, *Cuvântări duhovnicești*, vol. 1, traducere de ierom. Rafail (Noica), ediția a doua revăzută, Editura Accent Print, Suceava, 2013, p. 120.

⁷ *Ibidem*, p. 119.

⁸ Idem, *Taina vieții creștine*, traducere de ierom. Rafail (Noica), Editura Accent Print, Suceava, 2014, p. 16.

⁹ Episcop Kallistos Ware, *op.cit.*, p. 84.

¹⁰ *Ibidem*, p. 87.

¹¹ *Ibidem*, p. 84.

¹² *Ibidem*, p. 85.

definește doar pe noi, cei din România. Arhieriei rânduiți pentru coordonarea învățământului teologic și profesorii renumiți din facultățile de teologie din țară sau din alte Biserici Ortodoxe surori mărturisesc adesea îngrijorarea cu privire la duhul, la starea lăuntrică, la așezarea școlii teologice în raport cu Dumnezeu, cu Biserica pe care o slujesc, cu lumea, în general.

Părintele Dumitru Stăniloae a arătat că în anumite situații „reflecția teologică personală” este animată de „dorința de originalitate cu orice preț”, încât „Biserica poate deveni formalistă în slujirea ei, iar teologic rece și individualistă”¹³.

Același pericol îl sesizează și Părintele Alexandru Schmemmann, care vorbește despre „identificarea” uneori a teologiei „cu un fel de ocupație elitistă în Biserică”¹⁴. Acest fapt conduce la ceea ce el definește ca fiind „chestiunea fundamentală” a „clericarizării teologiei și educației religioase”¹⁵. Această „clericarizare” are drept rezultat crearea de „teologi profesioniști”¹⁶, care „înstrăinează progresiv teologia de Biserică”¹⁷. Teologia este astfel închisă într-un „ghetto”¹⁸ și dezbrăcată de forța lăuntrică a unui „impact real asupra vieții omului”, impact capabil „să o transforme, să o purifice, să-i dea un sens”¹⁹.

Unii teologi constată „o decădere a Tradiției vii a Bisericii și, în același timp, o explozie de informație în domeniul teologiei, istoriei, liturghiei și vieții spirituale ortodoxe”²⁰. Alții sesizează pericolul „autonomizării” și „absolutizării” teologiei academice atunci când ea nu „se leagă de teologia empirică”. Lipsa acestei legături „o rupe de descoperirea Dumnezeului celui viu”, „crează idoli ai lui Dumnezeu”, „îi oprește respirația”, „îi desființează adevărul”²¹.

¹³ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 71.

¹⁴ Pr. Alexandru Schmemmann, *Declericalizarea teologiei și educației teologice*, în „Mitropolia Ardealului”, anul XXXV (1990), nr. 4, p. 111.

¹⁵ *Ibidem*, p. 106.

¹⁶ *Ibidem*, p. 107.

¹⁷ *Ibidem*, p. 108.

¹⁸ *Ibidem*, p. 113.

¹⁹ *Ibidem*, p. 109.

²⁰ *Ibidem*, p. 92.

²¹ Georgios Mantzaridis, *Știința teologică și teologia științifică*, în „Studii Teologice”, seria a III-a, anul I (2005), nr. 1, p. 119.

Astfel de situații descoperite în arealul teologiei academice de înșiși ostenitorii de renume în domeniu au făcut ca marii trăitori ai vieții în Hristos să-și exprime preocuparea și să cheme la reflecție și decizie.

Astfel, episcopul și profesorul de teologie Kallistos Ware constată că, în ciuda atâtor facultăți de teologie și literatură de specialitate, „Ortodoxia rămâne în continuare comoară ascunsă”²². Mult mai categoric, fostul profesor al Facultății de Teologie din Atena, Arhim. Gheorghios Kapsanis, spune că „Teologia academică este ruptă de Dumnezeu, de Biserică și de omul contemporan”²³.

Duhovnicii din mănăstiri atrag atenția, de asemenea, asupra unor derapaje care sunt constatate în viața Bisericii, în special în lucrarea celor pentru care cunoașterea teologică se limitează la teorie și speculație intelectuală. „Cunoștința, spune Părintele Cleopa, îngâmfă dacă este lipsită de trăire. Dacă acela care vorbește și învață mult – căci teologia este doar vorbirea despre Dumnezeu – nu trăiește, dacă la el cunoștința este dezbrăcată de trăirea cea în Hristos, ea ajunge la ateism, la nebunie, la hulă, la eres și la indiferentism, încât omul devine rece, secetos și, astfel, după atâta învățătură, din cauza nebuniei lui, în loc să meargă către Dumnezeu, s-a depărtat de Dumnezeu”²⁴.

Sfântul Diadoh al Foticeii consideră vorbirea despre Dumnezeu a celui care nu-și are viața în Dumnezeu ca fiind semn de sărăcie și devalorizare a lucrurilor care nu au nici un preț: „Nimic nu e mai sărac decât cugetarea care, stând afară de Dumnezeu, filosofează despre Dumnezeu”²⁵.

„A teologhisi fără curăție”²⁶ și „a se scufunda fără sfințenie în adâncurile teologiei”²⁷ constituie pericolul cel mai mare, potrivit

²² Episcop Kallistos Ware, *op.cit.*, p. 168.

²³ Arhim. Gheorghios Kapsanis, citat de Pr. prof. dr. Constantin Coman, *Prin fereastra bisericii: o lectură teologică a realității*, Editura Bizantină, București, 2007, p. 330.

²⁴ *Ne vorbește Părintele Cleopa*, vol. 17, Editura Mănăstirea Sihăstria, 2010, p. 57.

²⁵ Sfântul Diadoh al Foticeii, *Cuvânt ascetic, despre viața morală, despre cunoștință și despre dreapta socoteală duhovnicească, împărțit în 100 de capete*, în *Filocalia*, vol. 1, EIBMBOR, București, 2008, p. 406.

²⁶ Sfântul Simeon Noul Teolog, *Discursuri teologice și etice. Scrieri I*, studiu introductiv și traducere de diac. Ioan I. Ică jr. și un studiu de ierom. Alexander Golitzin, Editura Deisis, Sibiu, 2001, p. 80.

²⁷ *Ibidem*, p. 294.

Sfântului Simeon Noul Teolog. Un astfel de om „strânge de aici, de dincolo cărămidile cunoașterii celei cu nume mincinos și, așezându-le printr-o meditație perseverentă, le zidește pe ele prin iubirea de slavă și din dorința de a plăcea oamenilor”²⁸.

2. Scurtă incursiune istorică

Mărturiile Părinților din vremea noastră și din timpurile mai vechi arată preocuparea Bisericii ca reflecția teologică să rămână adânc înrădăcinată în experiența vieții în Hristos prin Duhul Sfânt. De-a lungul istoriei au fost momente de har, precum au fost momente de clătinare, derută, confuzie și chin, trădare.

Facultatea de Teologie, așa cum o cunoaștem astăzi, este de dată recentă, iar chipul și lucrarea ei sunt într-o continuă transformare. De la primul Teolog, prin excelență, Hristos-Logosul întrupat, și „școala” în care au fost educați apostolii, până la teologii de astăzi și facultățile de teologie în care sunt educați misionarii Bisericii, asistăm la mari transformări.

De remarcat faptul că în Vechiul și Noul Testament nu găsim cuvintele „teologie”, „teolog”, „teologhisire”. Atenagoras al Atenei (sec. al II-lea d.Hr.) folosește termenul de „teologie” în sensul de credință în Sfânta Treime, iar prima școală de teologie în adevăratul sens al cuvântului apare în Alexandria Egiptului, cunoscuta Școala Catehetică, sub conducerea lui Pantenus²⁹.

La Școala din Alexandria exista o tendință, care se face resimțită și astăzi în anumite facultăți de teologie. Se remarcă atunci, spune Părintele John Meyendorff, „o anumită detașare de viața concretă a Bisericii”. Exista o „tensiune dintre un învățământ «ecclesial», înrădăcinat în adunarea euharistică și năzuințele intelectuale (...) de găsire a anumitor acorduri între creștinism și neoplatonism, astfel încât intrarea intelectualilor greci în Biserică să devină posibilă. Acest lucru nu era totdeauna posibil în cadrul învățăturii euharistice”³⁰.

²⁸ *Ibidem*, p. 80.

²⁹ Vezi Episcop Kallistos Ware, *op. cit.*, p. 83.

³⁰ John Meyendorff, *Educația teologică în epocile patristică și bizantină și lecțiile ei astăzi*, în „Studii Teologice”, seria a II-a, anul XLIII (1991), nr. 4, p. 123.

Această tensiune și-a găsit rezolvarea în veacul al patrulea prin Părinții capadocieni. Datorită vieții lor de asceză și rugăciune și prin pregătirea lor intelectuală, aceștia au păstrat învățătura evanghelică și apostolică, dar au dobândit și capacitatea de a răspunde exigențelor lumii intelectuale elene, în conformitate cu modul lor de înțelegere. S-a realizat, astfel, un „triumf real al gândirii creștine în convertirea „minții” lumii elene la Hristos”³¹.

În timp, centrul educației teologice, în sensul modern al cuvântului, a devenit Academia Patriarhală din Constantinopol. Ar fi, poate, interesant să se cerceteze mai adânc conceptul de organizare și viziunea teologică a acestei școli, pentru a vedea modul în care aici erau educați viitorii arhieri și preoți sau cei care doreau o pregătire teologică sistematică. Probabil că această școală a influențat gândirea bizantină care a dus la structurarea unei societăți echilibrate, armonioase, cu duh creștin, cu un nivel duhovnicesc și intelectual neîntâlnit în alte zone ale creștinătății. Aici împăratul și slujitorul, generalul și soldatul, patriarhul și preotul, starețul și monahul, comerciantul și țăranul, profesorul și discipolul își aveau rolul specific, dar aflat în armonie, pentru toate încercându-se așezarea în duh creștin.

După căderea Constantinopolului, educația teologică ortodoxă a avut foarte mult de suferit. Abia mai târziu, în veacurile XVII-XVIII, apar diferite forme de școală teologică în Rusia și în Țările Române, cu evidente influențe apusene în sistemul de organizare, dar și în modul de gândire. Academia Teologică a Sfântului Mitropolit Petru Movilă de la Kiev, precum și entitățile similare de la Iași, în timpul voievodului Vasile Lupu și Mitropolitului Varlaam, și București, în timpul Sfinților Constantin Brâncoveanu și Antim Ivireanul, au adoptat inițial programe și metodologii ale școlii apusene, în special catolice.

Acest fapt a condus, pe de o parte, la „captivitatea occidentală” a gândirii teologice ortodoxe, cu consecințele de rigoare: „inoculara mult prea brutală a ideilor și metodologiei apusene”; „asimilarea unei doze masive de idei occidentale pentru care mințile și inimile oamenilor nu erau gata”³². Această realitate este

---

³¹ *Ibidem*, p. 124.

³² Vezi John Meyendorff, *op. cit.*, p. 128.

exprimată plastic de Părintele George Florensky prin cuvintele: „elevii se rugau slavonește, dar teologhiseau latinește”³³. Pe de altă parte însă, se poate vorbi și despre „evoluția pozitivă” a acestui fenomen. „O școală”, spune Părintele Alexandru Schmemmann analizând această problemă, „e întotdeauna mai bună decât nici o școală”³⁴. Iar Părintele John Meyendorff vede în Academia Sfântului Mitropolit Petru Movilă o platformă în care „teologia ortodoxă (...) s-a dezvoltat rodnic (...), a fost reorientată către problemele lumii moderne, nerămânând amorțită în forme pur virtuale și repetitive”³⁵. Această școală și cele de un duh cu ea, în ciuda „greșelilor majore ce au fost făcute”, au pregătit gândirea ortodoxă pentru „o adevărată întâlnire spirituală și intelectuală cu Occidentul”, similară în multe privințe și păstrând proporțiile cu „confruntarea dintre creștinism și elenism din secolele III și IV”. Puțin câte puțin, păstrând metodologia apuseană, s-a început trecerea de la „servitutea intelectuală față de ideile apusene, la epoca cea nouă de renaștere liberă și neconstrânsă a tradiției ortodoxe”³⁶.

Această tranziție a continuat în secolele XIX și XX, eliberarea din „captivitatea occidentală” nefiind realizată în totalitate nici astăzi. Aceasta se datorează mai multor factori, printre care și faptul că în Biserica Ortodoxă din Balcani s-au înființat facultăți de teologie în cadrul universităților finanțate de Stat. După o perioadă de o jumătate de veac de regim comunist, în timpul căruia facultățile de teologie au trecut și administrativ în grija exclusivă a Bisericii, acestea au revenit în structura universitară de stat.

Astăzi, în Bisericile Ortodoxe funcționează două feluri de așezăminte teologice de grad universitar. În România, Bulgaria și Serbia, facultățile de teologie sunt integrate în universitățile de stat. În Rusia, Ucraina, Belarus, Republica Moldova și Liban, Academiiile sau Institutele Teologice sunt exclusiv sub coordonarea administrativă a Bisericii. În Grecia întâlnim ambele forme de organizare. Fenomenul migrației multor creștini ortodocși în Occident a dus la înființarea unor școli de teologie în Europa Occidentală și

---

³³ Pr. George Florensky, citat de Pr. Alexandru Schmemmann, *op. cit.*, p. 107.

³⁴ *Ibidem.*

³⁵ John Meyendorff, *op. cit.*, p. 128.

³⁶ *Ibidem.*

America. Acestea au un regim de semiautonomie față de autoritatea ecclesială, cu avantajele și dezavantajele care decurg din acestea.

Facultățile de teologie din România se află actualmente sub dublă jurisdicție: bisericească și universitară. Aceasta a fost decizia autorității bisericești după 1990 și sunt semne evidente ale dorinței de a continua pe această cale.

În afara acestei atitudini generale, sunt voci care se exprimă în favoarea abandonării cadrului universitar, pentru ca școala teologică să funcționeze sub o singură tutelă, cea a Bisericii. Sunt, de asemenea, voci care se pronunță pentru o mai mare autonomie, chiar independență, în raport cu autoritatea bisericească. Uneori se exprimă și părerea că sistemul de învățământ teologic actual ar trebui desființat cu totul, creat ceva nou, nefolosind nimic din ceea ce există. Cum și în ce formă s-ar realiza acest lucru, nu se precizează. Hristos și ucenicii Săi sau Părintele duhovnicesc și ucenicii aflați sub oblăduirea lui ar constitui, eventual, o sursă de inspirație pentru o nouă formă de învățământ teologic.

Dincolo de aceste voci răzlețe care se pronunță ici-colo asupra schimbării sistemului actual, rămâne opinia generală care se exprimă în favoarea celui existent acum. De fapt nu există o exprimare propriu-zisă, ci o preluare a situației ca atare. Lipsa unei evaluări critice a modului în care funcționează școala teologică ortodoxă a fost evidențiată încă din anii '80 de Părintele Alexandru Schmemmann. Potrivit acestuia, actualul „sistem a fost adoptat (din Apus, *n.n.*) și de Răsăritul Ortodox și, foarte curând în istorie, el a fost ca și garantat, și adoptat ca și cum ar fi fost evident de la sine. Una dintre cele mai uimitoare fapte e că această schimbare n-a fost nici măcar pusă în chestiune; în mod sigur, în nici un caz, n-a existat o critică sistematică. Au existat o mulțime de controverse doctrinare în aceste școli, dar n-a trecut prin mintea Ortodoxiei răsăritene faptul de a evalua și critica acest sistem și de pune întrebarea primă, întrebarea fundamentală, dacă acest sistem de teologie (...) e adecvat conceptului ortodox de teologie, cu locul ei în Biserică, întemeierea ei etc.”³⁷.

---

³⁷ Pr. Alexandru Schmemmann, *op. cit.*, p. 107.

Acest sistem de învățământ teologic, integrat sau neintegrat în universitate – diferențele fiind mai mult de formă decât de conținut, de duh – este întâlnit în toate Bisericele Ortodoxe. Evaluat sau neevaluat critic, el există, suntem obișnuiți cu el și, în general, nu se reclamă schimbarea lui.

Întrebarea esențială este următoarea: Este capabil acest sistem să urmeze calea Părinților și să-l ajute pe omul contemporan să-L cunoască pe Hristos, să viețuiască întru El și să-L mărturisească lumii? „Cum pot și trebuie”, se întreabă Părintele John Meyendorff, „școlile noastre contemporane – inițial create după modele apusene latine și protestante – să dezvolte această tradiție patristică a teologiei?”³⁸ Răspunsul Părintelui Meyendorff a fost foarte clar: „ele pot și trebuie să o facă”³⁹.

Cum poate fi aceasta? Prin întoarcere la duhul Părinților, la Sfânta Tradiție, în sensul ei cel mai adânc de Predanie: întreaga experiență spirituală, liturgică, ascetică și intelectuală a Bisericii⁴⁰.

3. Facultatea de Teologie – rigoare academică, experiență duhovnicească și trăire euharistică

Mari teologi din cea de-a doua parte a veacului trecut s-au pronunțat în diverse ocazii asupra necesității de a îmbina în Facultatea de Teologie trei dimensiuni: cercetarea, viața duhovnicească și Euharistia.

Uneori, ultimele două, viața duhovnicească și liturghia, au fost așezate sub egida a ceea ce s-a numit „teologie harismatică sau duhovnicească” pusă față în față cu „teologia științifică” sau academică⁴¹.

Chiar dacă aceste două „forme” de teologie sunt abordate mai mult ca o „distanțiere metodologică”⁴² decât ca o confruntare, o anumită dezbatere privind relația dintre ele a fost și este prezentă în facultățile noastre. Pe de o parte, se insistă a se găsi formula

³⁸ John Meyendorff, *op. cit.*, p. 129.

³⁹ *Ibidem.*

⁴⁰ Pr. Alexandru Schmemmann, *op. cit.*, p. 110.

⁴¹ Pr. prof. dr. Constantin Coman, *Teologia ortodoxă românească în epoca post-Stăniloae*, în „Studii Teologice”, seria a III-a, anul I (2005), nr. 1, p. 160.

⁴² *Ibidem.*

adecvată de viață teologică universitară pentru a fi în conformitate cu mărturisirea Sfântului Irineu de Lyon: „Păreră noastră este conformă cu Euharistia și Euharistia susține păreră noastră”⁴³. Într-o astfel de abordare, starea de rugăciune, Spovedania și Euharistia, legătura cu duhovnicul, experiențele mănăstirești ar avea un loc central în Facultatea de Teologie.

Pe de altă parte, avem chemarea Părintelui Dumitru Stăniloae, care spune că Teologia „trebuie să fie deschisă spre întreaga realitate istorică și cosmică, dar în același timp trebuie să fie și duhovnicească”⁴⁴. Acest lucru nu se poate împlini nicăieri mai bine decât în Facultatea de Teologie și, desigur, nu fără acuratețe și rigoare intelectuală, cercetare continuă, abordare interdisciplinară, cunoaștere de limbi străine, mânăuire de dicționare, bibliografii etc.

Așezarea împreună a celor două exigențe, duhovnicească și academică, nu este deloc ușoară. Tendințe spre extreme și exclusivism au fost și, cu siguranță, vor mai fi. Direcția ne-o oferă acele personalități care au excelat în ambele domenii.

a. Dimensiunea academică

Dintre teologii care insistă cu tărie asupra necesității de a avea în facultățile de teologie preocupări continue asupra cercetării, în sens academic, am ales câteva nume, care s-au impus și printr-o viață duhovnicească, liturgică evidentă. Teologul grec Georgios Mantzaridis, ucenic al Sfântului Paisie Aghioritul, pelerin frecvent în Muntele Athos, mărturisește: „Cercetarea științifică a datelor obiective, analiza sociologică corectă, buna-cunoaștere a culturii și a legăturilor ei cu societatea sunt instrumente valoroase pentru transmiterea corectă a adevărului teologic, fără ca vreodată ele să poată fi identificate cu adevărul teologic”⁴⁵.

Episcopul Kallistos Ware, profesor la Universitatea din Oxford și autor al mai multor lucrări dedicate rugăciunii și paternității

---

⁴³ Sfântul Irineu, *Împotriva ereziilor IV*, 18, 3; PG 7, 1028A, *apud* Arhim. Vasilios Gondikakis, *Intrarea în Împărăție*, traducere Pr. Ioan Ică și Protos. Paisie, Editura Desis, Sibiu 2007, p. 65.

⁴⁴ Dumitru Stăniloae, *Teology and the Church*, SVS Press, New-York, 1980, p. 224.

⁴⁵ Georgios Mantzaridis, *op. cit.*, pp. 115-116.

duhovnicești, se înscrie pe aceeași linie: „Teologia semnifică expunerea organizată a doctrinei creștine prin intermediul puterii raționale a creierului uman, pentru că și acesta este un dar de la Dumnezeu și nu trebuie neglijat”⁴⁶. O astfel de Teologie primește, în concepția remarcabilului arhiepiscop și profesor, apelativul de „științifică, în sensul că tinde spre acuratețe și rigoare intelectuală”. „De fapt”, continuă el, „noi nu slujim Împărăției lui Dumnezeu prin nesiguranță, confuzie și gândire inactivă. Diavolul este cel ce iubește confuzia și imprecizia, în timp ce Duhul Sfânt este marcat mai presus de toate de luciditate, transparență și claritate”.

La rândul său, Părintele John Meyendorff, autor de lucrări de referință în Istoria Bisericii și foarte apropiat vieții mănăstirești, vorbește atât despre șansa, cât și despre necesitatea de „a folosi din plin realizările activității științifice occidentale și ale metodologiei occidentale (...). Erudiția occidentală poate să ne și învețe – într-un mod perfect acceptabil și fertil – cum să distingem feluritele genuri literare găsite în Biblie: istorie, poezie, parabole, care se înțeleg exact ca atare atunci când Biserica citește, interpretează și slăvește Scriptura în calitate de Cuvânt al lui Dumnezeu. De asemenea, chiar accesibilitatea scrierilor patristice azi este datorată muncii erudiților apuseni, fără a mai vorbi de bogăția literaturii secundare produsă de autori romano-catolici preocupați, ca și noi, de restaurarea Tradiției Părinților în interiorul gândirii creștine contemporane”⁴⁷.

În același timp, teologii avertizează asupra faptului că o astfel de abordare își are începutul în gândirea apuseană, religioasă sau laică, și de aceea trebuie privită cu mult discernământ. „Este în mod evident imposibil”, spune Părintele John Meyendorff, „să dezvoltăm teologia ortodoxă fără a folosi din plin realizările științifice occidentale și ale metodologiei occidentale. Problema este de a nu fi robit de această metodologie, de a nu o urma în mod necritic. (...). O acceptare necritică a erudiției dezvoltate în afara Bisericii, întemeiată pe determinismul rațional, secular ar fi catastrofală pentru teologia ortodoxă”⁴⁸. Deși folosesc instrumente de

⁴⁶ Episcop Kallistos Ware, *op. cit.*, p. 87.

⁴⁷ John Meyendorff, *op. cit.*, p. 129.

⁴⁸ *Ibidem*.

analiză și cercetare care fac parte din conceptul metodologic apusean, „școlile noastre teologice”, spune același Părinte, „trebuie să fie școli ortodoxe, înzestrate cu capacitatea de a discerne, critica și a cerne ideile apusene, pentru a fi capabile să experimenteze și să predea substanța credinței ortodoxe – despre Dumnezeu, despre om și lumea creată”⁴⁹.

Utilizarea metodologiei și a literaturii teologice apusene (ediții critice, traduceri, studii etc.) și dezrobirea de „captivitatea occidentală” despre care vorbea Părintele George Florovsky nu este un demers ușor în domeniul învățământului teologic ortodox. Calea este dată de Părinții Bisericii, în special de cei capadocieni. Aceștia „au exprimat adevărul creștin, în limbajul vremii lor, folosind categoriile gândirii filosofice grecești oricând era posibil, studiind la Academia din Atena (Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Grigorie Teologul), adoptând stilul literar și politic al timpului lor”⁵⁰. Au reușit aceasta pentru că, pe lângă erudiția de excepție întru cele ale cunoașterii creștine și profane, au avut o viață duhovnicească cu totul aparte. În erudiția și în viața lor în Hristos, teologul ortodox contemporan descoperă calea de urmat. „Dacă teologia științifică descriptivă sau teologia academică”, spune George Mantzaridis, nu se leagă de teologia empirică, ea devine „autonomă, se absolutizează și funcționează negativ și deformativ”⁵¹.

Prezentările istorico-filologice, abordările teoretice ale dogmelor Bisericii sunt folositoare doar în măsura în care se deschid spre relația cu Dumnezeu Însuși și cu viața Bisericii. O prelegere erudită perfectă, în care nu se percepe prezența Duhului Sfânt, în care nu se trăiește cu durere și iubire Adevărul mărturisit, nu face parte din teologia autentică. „Nu gândirea abstractă despre Dumnezeu, ci simțul neconținut al legăturii noastre cu El este unul din cele mai importante țeluri ale nevoinței noastre”⁵², mărturisește Părintele Sofronie Saharov.

Dezvoltările logice, rod al rațiunii umane, sunt binevenite dacă se dorește o teologhisire coerentă. În același timp, „rațiunea umană poate fi exercitată în mod efectiv doar prin credință”⁵³, în câmpul

---

⁴⁹ *Ibidem*, pp. 129-130.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 129.

⁵¹ Georgios Mantzaridis, *op. cit.*, p. 119.

⁵² Arhim. Sofronie, *op. cit.*, vol. 1, p. 127.

⁵³ Episcop Kallistos Ware, *op. cit.*, p. 86.

teologiei. De altfel, credința, exprimată prin relația vie și personală cu Dumnezeu, rămâne în cele din urmă singurul criteriu al teologiei. „Cei ce teologhisim, spune Sfântul Grigorie Teologul, trebuie să o facem în felul pescarului și nu al lui Aristotel”⁵⁴.

Uitând de limitele minții umane, ale rațiunii și logicii omenești, altfel zis, bazându-se exclusiv pe acestea, cercetătorul întru cele ale teologiei încetează de a mai fi *teolog*, devenind *tehnolog*, după cuvântul Sfântului Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu. *Încercarea* de a raționaliza misterele credinței și a logifica și dialectiza teologia Bisericii conduce la transformarea *teologiei* în *tehnologie*⁵⁵.

Într-o atare situație, teologia nu se deosebește cu nimic de alte obiecte de studiu și nici Facultatea de Teologie de alte facultăți din Universitate. Această perspectivă se regăsește uneori și în cazul predării Religiei în școală. „A învăța teologia ca pe alte discipline – chimia, fizica, geografia, lingvistica – spune Părintele Sofronie Saharov, pricinuieste o cumplită dramă, pentru că ei (tinerii, *n.n.*) se obișnuiesc să trăiască pe Dumnezeu în chip logic”⁵⁶. Aceasta duce la crearea „unui soi de ființe stereotip care vorbesc despre lucruri pe care niciodată nu le-au trăit”⁵⁷. Cei care dețin „cuprinzătoare cunoașteri ale teologiei teoretice”, continuă Părintele, dar fără viață duhovnicească adâncă, „vor fi povățuitori aproape tot atât de orbi ca și cei care nu au aceste cunoașteri. Uneori sunt mai răi, mai dăunători, căci având în virtutea acestor cunoașteri o oarecare vădită superioritate asupra fraților lor, ei devin prooroci mincinoși, trăgând după ei în întuneric pe cei care-i urmează”⁵⁸. Acest avertisment nu este pronunțat doar de

⁵⁴ Sfântul Grigorie Teologul, citat de Episcop Kallistos Ware, *op. cit.*, p. 84. În duhul Sfântului Grigorie Palama, Părintele Sofronie mărturisește: „Cei cărora le este cunoscut suflul Duhului Sfânt înțeleg că logica lui Aristotel nu se potrivește cuvântării de Dumnezeu, că acea realitate ce ni se descoperă cere o îndepărtare de la logica formală și trece în logica ale cărei categorii sunt însăși Ființa pe care Dumnezeu ne-o descoperă cu a Sa venire” (Arhim. Sofronie, *op. cit.*, vol. 1, p. 110).

⁵⁵ A se vedea prezentarea diac. Ioan I. Ică jr. la „Cuvântarea a XX-a, despre teolog și teologie”, în „Mitropolia Ardealului”, anul XXXIV (1989), nr. 2, p. 52.

⁵⁶ Arhim. Sofronie, *op. cit.*, vol. 1, p. 116.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 120.

⁵⁸ *Idem*, *Taina vieții creștine...*, p. 16.

duhovnicii care au sesizat la unii teologi pericolul teologhisirii teoretice fără experimentarea realității despre care teologhisesc; teologii înșiși, profesori universitari, vorbesc despre tentația ca teologia să devină „ocupație elitistă în Biserică”⁵⁹. Acest fapt duce la secularizare, spune Părintele Alexandru Schmemman. Consecința este „acceptarea de către creștinii înșiși a unei viziuni diferite despre cosmos, lume, moarte și viață”⁶⁰.

În esență, problema este legată de adevăr și de cunoașterea, trăirea și mărturisirea lui. Nu un adevăr teoretic, la care se ajunge prin deducții logice, ci acel adevăr care „constă în arătarea lui Dumnezeu cel nevăzut în lumea văzută, fără de care teologia academică, ca ocupație istorico-filologică, rămâne în esență goală, oricât de interesantă ar fi”⁶¹.

În afara legăturii cu Dumnezeu, fără viața cu Dumnezeu, în sensul cel mai real, nu se poate vorbi despre teologie. „Nu dezvoltările logice sau silogisme, și nici raportarea teoretică la dogmele Bisericii vor certifica corectitudinea teologiei noastre, ci raportarea ei la Dumnezeu Însuși și la viața Bisericii. Viața cu Dumnezeu este cea care confirmă adevărul unui discurs teologic, în cele din urmă Dumnezeu sau Duhul lui Dumnezeu”⁶². De aceea nu se poate vorbi despre teologie adevărată acolo unde nu este relație autentică a teologului cu Dumnezeu, acolo unde nu se face simțită prezența lui Dumnezeu, suflul Duhului Sfânt curățind inima și luminând viața. Orice altă atitudine, în ciuda informațiilor bogate, a speculațiilor interesante, nu duce decât la „necunoaștere”, la „noțiune goală de conținut”, cum spune Părintele Dumitru Stăniloae: „Fără simțirea sau experiența înțelegătoare a lui Dumnezeu, gândirea despre Dumnezeu este mai degrabă o necunoaștere a Lui. Căci e o speculație de la distanță, care nu cunoaște prin experiență puterea Lui, ci rămâne o simplă noțiune goală de conținut sau cu un conținut creat, construit de noi, infinit străin de infinitatea lui Dumnezeu”⁶³.

---

⁵⁹ Pr. Alexandru Schmemann, *op. cit.*, p. 10.

⁶⁰ *Ibidem*.

⁶¹ Georgios Mantzaridis, *op. cit.*, p. 116.

⁶² Pr. prof. dr. Constantin Coman, *op. cit.*, p. 163.

⁶³ Nota 109, la „Ale Sfântului Calist Patriarhul. Capete care au lipsit”, în *Fi-localia*, vol. 8, p. 344.

b. Experiența duhovnicească

Îmbinarea cercetării academice cu viața duhovnicească în Facultatea de Teologie este insistent solicitată de toți cei implicați în coordonarea învățământului teologic: episcop, profesori, studenți, credincioși. Dacă domeniul teologiei științifice descriptive este în general bine definit, nu același lucru poate fi spus despre componenta duhovnicească din Facultatea de Teologie.

La o primă vedere, viața duhovnicească este identificată cu prezența la slujbe a studenților, spovedania lor, cursurile de formare duhovnicească. O analiză onestă a acestei probleme arată că în multe situații prezența la slujbe este formală, spovedania, prin caracterul ei obligatoriu, devine lipsită de conținut, iar cursurile de formare duhovnicească reiau temele majore din prelegerile de Spiritualitate și Teologie Morală. Nu aceasta este, desigur, imaginea integrală a vieții duhovnicești din facultățile noastre. În interiorul ei se găsesc oaze de intensă viață duhovnicească: profesori și studenți care participă liber și real la viața liturgică, legături de paternitate spirituală între părinte și fiu duhovnicesc, iar formarea duhovnicească depășește studiul de prelegere teoretică, pătrunzând în sfera adâncă a vieții în Hristos, a viețuirii în Duhul Sfânt.

Pornind de la aceste situații fericite, care nu sunt puține în facultățile noastre, pe de o parte, și de la mărturisirile unor teologi de marcă din vremurile de altădată sau din zilele noastre, pe de altă parte, se poate încerca creionarea unui chip, desigur incomplet, al vieții duhovnicești din facultatea de teologie.

Înainte de toate, este necesar a se insista asupra faptului că în facultatea de teologie totul trebuie să fie duhovnicesc – nu doar în sensul de evlavios, ci, mai ales, în cel biblic de împărtășire de Duhul lui Dumnezeu. De la predarea oricărei discipline, până la sistemul de organizare, totul să fie impregnat de prezența vieții duhovnicești, adică de Duhul Sfânt. Fără suflarea și conlucrarea Sfântului Duh nu poate exista teologie ortodoxă autentică. Teologul grec Mantzaridis îi numește pe adevărații teologi ortodocși, datorită credinței și sfințeniei vieții lor, „pneumatofori”, Duhul Sfânt inspirându-i să teologhisească în mod autentic. Fără suflarea și conlucrarea Sfântului Duh nu poate exista teologie ortodoxă autentică. De aceea și teologii ortodocși contemporani trebuie să

devină, prin credința și sfințenia vieții, vase vrednice ale Sfântului Duh, adevărați pnevmatofori („plini de Duhul Sfânt”, cf. Fapte 6, 3), care-i va lumina și-i va călăuzi la contemplarea teologică și la urcușul pe „înălțimea teologiei (...) cu puterea Duhului”, Care va dărui fiecăruia în chip cu totul unic și personal și „după măsura darului lui Hristos, harul Lui luminător”⁶⁴.

Fiind ei înșiși și tinzând permanent să devină „pnevmatofori”, profesorii de teologie cheamă studenții facultății de teologie să devină, la rândul lor, „plini de Duhul Sfânt”. Aceasta nu este lucrarea propriu-zisă a profesorilor, ci a Duhului Sfânt din ei, care acționează prin ei, realizându-se astfel ceea ce Biserica doxologhește la Rusalii: „Duhul Sfânt (...) pe pescari teologi i-a arătat”⁶⁵. Această lucrare tainică și reală se împlinește dacă atât profesorul, cât și studentul au conștiința că sunt teologi doar prin participarea la viața lui Hristos, singurul teolog care-i învață pe teologi teologia. „Hristos Însuși”, spune Episcopul Kallistos Ware, „este teologie: El este teologul și noi suntem teologi doar în virtutea harismei pe care o primim de la El. Adevăratul teolog este întotdeauna *theodidaktos* – învățat de Dumnezeu”⁶⁶.

„Legătura cu sursa infinită de putere a lui Dumnezeu făcut om”⁶⁷ îi fundamentează profesorului de teologie întreaga sa lucrare la catedră sau de cercetare teologică. Spre această legătură cu Dumnezeu, viața întru El, trebuie să tindă orice prezență a lui în fața studenților. Toate disciplinele teologice, de la cele sistematice și biblice, la cele istorice și practice își împlinesc rolul doar în măsura în care sensibilizează studentul spre contemplarea lui Dumnezeu, spre legătura cu El.

În acest sens, orice abordare din cadrul discursului dogmatic trebuie articulată la viața duhovnicească. Profesorul de teologie are în teologia Sfântului Maxim Mărturisitorul chipul dogmatistului care vede în viața creștinului consecințele directe ale învățăturii despre Întrupare, cele două firi, energii și voințe etc. Istoria Bisericii trebuie văzută, în mod special, nu prin înșiruire de ani și vremi, ci prin intermediul sfinților care au trăit în fiecare perioadă

---

⁶⁴ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 1, pp. 72-73.

⁶⁵ *Penticostar*, EIBMBOR, București, 1999, p. 314.

⁶⁶ Episcop Kallistos Ware, *op. cit.*, p. 85.

⁶⁷ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, vol. 1, p. 74.

a creștinismului și care au întrupat în viața lor viața Cuvântului întrupat. Studiul biblic prezintă în fața studentului întreaga desfășurare a vieții umane care a răspuns sau nu iubirii lui Dumnezeu cu intenția clară de a sensibiliza studentul să simtă lăuntric nevoia de a se înscrie în rândul celor care răspund iubirii dumnezeiești. Abordările practice îl ajută pe student în primul rând să înțeleagă cum se așază, în orice aspect al vieții, în fața lui Dumnezeu, a oamenilor și în fața propriei conștiințe. Restul, urmează de la sine.

Sistemul administrativ-organizatoric al Facultății de Teologie poate fi, de asemenea, orientat către o așezare duhovnicească. De menționat că exigențele universității nu împiedică Facultatea de Teologie să descopere drumul specific ei, drum care să respecte atât modul de organizare universitar, cât și dimensiunea unei vieți duhovnicești autentice. În acest sens, n-ar fi lipsit de importanță să se studieze temeinic, în continuarea cercetării existente, modalități de organizare a învățământului teologic inspirate din învățătura Bisericii despre dogma Sfintei Treimi, a celor două firi ale lui Hristos sau a altor dogme esențiale ale Bisericii. Dacă „Biserica este plină de Treime”⁶⁸, dacă ne rugăm atât de des să fie „precum în cer așa și pe pământ”, dacă „în Biserica slavei Tale stând în cer ni se pare a sta”, de ce nu s-ar simți prezența unei astfel de abordări într-un mod mai insistent și în organizarea lucrării în Facultatea de Teologie? De fapt, același lucru este necesar și în viața parohiei, a mănăstirii, a centrului eparhial, a organizațiilor bisericești, a familiei etc., căci toate sunt chemate a fi, aici pe pământ, pregustări ale Împărăției cerurilor.

Prezența veșniciei în Facultatea de Teologie, ca pregustare a Împărăției cerurilor se împlinește, în mod special, prin rugăciunea personală, starea de jertfă, paza poruncilor, prin duh de pocăință, prin taina ascultării și a smereniei și, mai ales, prin iubire.

Prezența rugăciunii în viața profesorului și studentului teolog este esențială. De starea de rugăciune depinde autenticitatea învățăturii teologice și a slujirii în Biserică. „Reflexia teologică”,

---

⁶⁸ Cf. Origen, *Selecta in Psalmos*, 23, 1; PG 12, 1265, *apud Biserica – spațiu al vindecării și al sfințirii*, Cuvântul Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, la sfințirea bisericii Centrului Mitropolitan de la Limours – Franța, 11 iulie 2009, în „Apostolia”, nr. 16-17 (iulie-august), 2009, p. 15.

spune părintele Stăniloae, „trebuie să stea în strânsă intimitate cu viața de rugăciune și de slujire a Bisericii, pentru a adânci și înviora această slujire.”⁶⁹

Pe lângă actul rugăciunii și în strânsă legătură cu aceasta, starea de jertfă sau de asceză, în diferitele ei manifestări, nu poate lipsi din viața profesorului și studentului teolog. Nu poate fi teolog, spune Sfântul Grigorie Teologul, decât cel ce „s-a adus mai întâi lui Dumnezeu jertfă vie și, mai mult, dacă nu s-a făcut templu sfânt al Dumnezeului celui viu”⁷⁰.

Paza poruncilor este premisa cunoașterii lui Dumnezeu după cuvântul Sfântului Ioan Evanghelistul: „Întru aceasta știm că L-am cunoscut, dacă păzim poruncile Lui. Cel ce zice: L-am cunoscut, dar poruncile Lui nu le păzește, mincinos este și întru el adevărul nu se află” (I Ioan 2, 3-4). Același gând este exprimat aproape identic de Sfântul Grigorie Teologul: „Vrei să devii cândva teolog și vrednic de Dumnezeu? Păzește poruncile!”⁷¹.

Taina Teologiei nu poate fi apropiată fără starea de pocăință. Cum nu este om fără de păcat, tot astfel nu poate fi teolog adevărat cel lipsit de conștiința propriei nevrednicii manifestată în actul pocăinței. Prin pocăință se alungă necunoașterea, atât a celor firești, cât și a celor dumnezeiești. „Rodul și fapta pocăinței sunt cele care alungă neștiința și aduc cunoașterea: mai întâi cunoașterea despre noi și cele ale noastre, apoi despre cele mai presus de noi și despre tainele cele dumnezeiești, cele nevăzute și necunoscute pentru cei care n-au făcut pocăință, adică tainele credinței noastre, în care nimeni nu s-ar putea îmbogăți înainte de lucrarea celor spuse, chiar dacă ar parcurge tot ciclul filozofiei”⁷². Și chiar dacă în stare de necurăție și nepocăință, cel zis teolog, profesor, sau student, scrie sau lecturează cele ale teologiei, aceștia rămân la suprafața lucrurilor, adâncurile cunoașterii lui Dumnezeu nefiindu-le descoperite.

„Cele dumnezeiești”, spune Sfântul Simeon Noul Teolog, „și cele privitoare la cele dumnezeiești, chiar dacă sunt așternute în scris și pot fi citite de toți, ele se descoperă numai celor care au

⁶⁹ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, pp. 71-72.

⁷⁰ „Cuvântarea XX. Despre teologie și condiția episcopilor”, p. 55.

⁷¹ *Ibidem*, p. 58.

⁷² Sfântul Simeon Noul Teolog, *op. cit.*, pp. 78-79.

făcut pocăință fierbinte și s-au curățit frumos printr-o pocăință sinceră. Pe măsura pocăinței și a curățirii lor li se descoperă acestora adâncimile Duhului⁷³. A teologhisi fără curăție⁷⁴ și a se cufunda fără sfințenie în adâncurile teologiei⁷⁵ nu oferă acces la „Taina” lui Hristos, în gura Căruia Sfântul Simeon Noul Teolog pune cuvintele: „Taina Mea este pentru Mine și pentru cei ai Mei⁷⁶”, adică pentru cei curați prin actul pocăinței.

Ascultarea față de Biserică – stare lăuntrică și atitudine exterioară – este o altă formă de manifestare a vieții duhovnicești în Facultatea de Teologie. De ea depinde capacitatea de a cunoaște pe Dumnezeu, adică de a teologhisi. „Noi suntem din Dumnezeu”, spune Sfântul Ioan Evanghelistul: „Cine cunoaște pe Dumnezeu ascultă de noi” (I Ioan 4, 6). Ascultarea cu tot ceea ce implică ea: jertfă, smerenie, renunțare la propria părere etc. creează un spațiu lăuntric în care omul primește harul teologhisirii. „Ascultarea”, spune Pr. Sofronie Saharov, este cultura cunoașterii lui Dumnezeu⁷⁷. Ascultarea, ca fundament al slujirii teologice, se arată față de Biserică în diferitele ei forme de viețuire. Aceasta cu conștiința că orice manifestare de viață ecclesială autentică implică prezența darului Sfântului Duh. „Oamenii cu adevărat duhovnicești dau o deosebită cinstire instituțiilor Bisericii. Acestea sunt cinstite (...) pentru că în fiecare instituție (biserică) există un potențial har al Duhului Sfânt. Și depinde de noi să îl descoperim. Cred că ori de câte ori ne apropiem cu o atitudine dreaptă de un episcop, există un potențial dar al Sfântului Duh. De fapt, de fiecare dată când ne întâlnim unul cu altul există acest potențial dar.”⁷⁸

Se observă adesea o anumită tensiune, mărturisită sau nemărturisită, între structura administrativă eparhială și școala teologică. Relația dintre ele își găsește răspunsul adevărat în tradiția de sinodalitate și comuniune specifică Bisericii Ortodoxe. În numele

---

⁷³ *Ibidem*, p. 79.

⁷⁴ *Ibidem*, p. 80.

⁷⁵ *Ibidem*, p. 294.

⁷⁶ Este un cuvânt atribuit Domnului Hristos, dar necuprins în Sfintele Evanghelii. Sfântul Simeon Noul Teolog și Nichita Stethatos amintesc adesea în scrierile lor despre acesta.

⁷⁷ Arhim. Sofronie, *op. cit.*, vol. I, p. 305

⁷⁸ *Ibidem*, vol. II, p. 47.

acestei tradiții se poate evita, pe de o parte, abuzul autoritar „care apare atunci când conducerea bisericească este ruptă de comuniune și sinodalitate”⁷⁹; pe de altă parte, în duhul aceleiași tradiții bazată pe conciliaritate și împreună participare la viața Bisericii, se poate evita „anarhia haotică” „ce apare inevitabil atunci când, prin intenție sau neglijență, școala se îndepărtează de autoritatea autentică a ierarhiei de drept”⁸⁰ sau când aceasta nu-și exercită responsabilitățile care-i revin.

Menținerea unei comunicări permanente a școlii teologice cu episcopul locului nu este numai o chestiune de rânduială, de disciplină; este, mai presus de toate, o problemă de ordin teologic, ecclesiologic. Părintele John Meyendorff spune că „a preda teologie în Biserica Ortodoxă nu este o ocupație școlară independentă, ea este un act creator de transmitere, de interpretare, de grijă pastorală”⁸¹. Pentru împlinirea acestei lucrări, școala teologică și ostenitorii ei, profesori și studenți, primesc încredințare, mandat, binecuvântare din partea episcopului. Acesta, după mărturia Sfântului Irineu de Lyon, este înzestrat cu o „anume harismă a adevărului”⁸². Această „harismă”, pe care Părintele Meyendorff o numește și „harismă a învățaturii”, permite episcopilor, conform învățaturii Sfântului Irineu, „să discearnă tradiții false, corupții și erezii”⁸³. „Pentru că episcopilor”, scrie Sfântul Irineu, „le-a fost încredințată de către apostoli grija Bisericii care este în fiecare loc”⁸⁴. Slujirea învățătoarească inseparabilă de episcopat nu constituie însă „un privilegiu personal al infailibilității, ci o funcție care trebuie împlinită în interiorul Bisericii și pentru Biserică, pentru că doar Biserica, considerată ca întreg, a fost văzută ca păzitoare a credinței apostolice”⁸⁵. Căci episcopul este chemat nu numai la exercitarea „harismei adevărului”, ci și a „darului special

---

⁷⁹ Pr. Thomas Hopko, *Educația teologică și modernitatea*, traducere de Anișoara Carol, prelegere susținută în cadrul „Vth International Consultation of Orthodox Theological Schools” Turkey, 1994, p. 97.

⁸⁰ *Ibidem*.

⁸¹ John Meyendorff, *op. cit.*, p. 122.

⁸² Sfântul Irineu, *Adversus Haereses*, IV, 26, 2, *apud* John Meyendorff, *op. cit.*, p. 122.

⁸³ John Meyendorff, *op. cit.*, p. 122.

⁸⁴ *Ibidem*.

⁸⁵ *Ibidem*.

al iubirii, care este mai prețios decât cunoașterea, mai glorios decât profetia, depășind orice alt dar special”⁸⁶.

În vederea menținerii unei legături autentice între autoritatea bisericească și școala teologică este absolut necesară comunicarea continuă între toți cei implicați: episcop, consilierii săi, decan, profesori, duhovnici, tutori, studenți, administratori. Lipsa comunicării aduce prejudicii imense și este, principial, dovada lipsei de smerenie, fără de care viața duhovnicească în Facultatea de Teologie nu este posibilă. „Inima înfrântă și smerită” este starea care îl ajută pe teolog la dobândirea cunoașterii celei adevărate despre cele dumnezeiești și la înțelegerea teologică a ceea ce se întâmplă în jurul său și în lume. Smerenia naște în mintea, cuvântul și scrisul teologului capacitatea de a vedea „realitatea în toată măreția și densitatea ei”, spune Părintele Dumitru Stăniloae, necăzând în „superficialitate”. „Cine se scufundă în smerenie, se scufundă în experiența celei mai esențiale realități”⁸⁷. Prin smerenie, se primește de la Duhul Sfânt darul descrierii acestei realități întru adevăr, atât cât este cu putință omului. Smerenia, spune teologul grec Mantzaridis, „dizolvă îngustimea egoismului și deschide drum pentru arătarea Sfântului Duh”⁸⁸.

Dimpotrivă, mândria, sentimentul superiorității, dorința de a domina îl lipsește pe om de darul teologiei. Aceasta pentru că orice act lăuntric sau exterior de mândrie îndepărtează inspirația Sfântului Duh, singura sub egida căreia teologul lucrează autentic. „Poate oare cel ce este prins în ghearele mândriei să aibă petrecând în sine pe smeritul Duh Sfânt?”, întreabă un duhovnic din zilele noastre⁸⁹. „Trufia și înălțarea de sine”, „iubirea de slavă și dorința de a plăcea oamenilor, unite cu părerea de sine”, spune Sfântul Simeon Noul Teolog, sunt dezastruoase pentru lucrarea unui teolog. Acestea, nu numai că nu-i permit accesul spre cunoașterea cea adevărată, ci îl aruncă în întunericul „cunoașterii celei cu nume mincinos”⁹⁰, cu toate consecințele care decurg din aceasta.

---

⁸⁶ *Ibidem*.

⁸⁷ Pr. prof. Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, vol. 8, p. 312, n. 58.

⁸⁸ Georgios Mantzarisis, *op. cit.*, p. 123.

⁸⁹ Arhim. Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, traducere din limba rusă de Ierom. Rafail (Noica), Editura Sophia, București, 2005, p. 59.

⁹⁰ Sfântul Simeon Noul Teolog, *op. cit.*, p. 80.

Un teolog smerit, singurul de fapt cu adevărat, „meditează la slăbiciunea lui în fiecare zi”⁹¹. El se vede mic în raport cu alți teologi, se bucură de reușitele lor, este eliberat de orice dorință de concurență, cunoscând, ceea ce Părintele Alexandru Schmemann numește „misterul creștinismului, adică frumusețea înfrângerii, a eliberării de (dorința) succesului”⁹². El aparține acelei categorii de oameni care „nu au putere, nu pretind să o aibă și nici nu încearcă să o dobândească”⁹³. Teologul adevărat nădăjduiește să dobândească „gândul (...) care era și în Hristos Iisus” (Filipeni 2, 5), smerindu-se pe sine, deșertându-se pe sine, bucurându-se ca el să se micșoreze, pentru ca Hristos să crească, pentru ca Hristos să ia chip în El. Din puterea lui Hristos prezentă în el, teologul vorbește despre tainele credinței, le deslușește sensurile, le descoperă luminile, întotdeauna cu conștiința limitelor și neputințelor sale.

Ceea ce-l așază deplin pe teolog într-un adevăr este taina iubirii față de Dumnezeu și aproapele. Iubirea îl face fiu născut din Dumnezeu și cunoscător de Dumnezeu, adică teolog. „Oricine iubește, spune Sfântul Ioan Evanghelistul, este născut din Dumnezeu și cunoaște pe Dumnezeu. Cel ce nu iubește n-a cunoscut pe Dumnezeu, pentru că Dumnezeu este iubire” (I Ioan, 4, 7-8). Pentru a conduce la cunoașterea lui Dumnezeu și la odihna inimii, rezultată din această cunoaștere, iubirea trebuie să fie curată, reală, adevărată. „Să nu iubim cu vorba, numai din gură, ci cu fapta și cu adevărul, în aceasta vom cunoaște că suntem din adevăr și în fața lui Dumnezeu vom afla odihna inimii noastre” (I Ioan 3, 18-19).

Legătura între iubire și teologia adevărată este văzută de teologul grec Mantzaridis ca inseparabilă. „Iubirea îl exprimă mai mult decât orice pe Dumnezeu (...) iubirea este calea adevărată a cunoașterii lui Dumnezeu (...) Înaintarea în iubire este înaintare în cunoașterea lui Dumnezeu”⁹⁴.

Rugăciunea continuă, strădania de păzire a poruncilor, starea de pocăință, ascultare și smerenie, toate fundamentate pe iubire,

---

⁹¹ Sfântul Grigorie cel Mare, *Cartea Regulei pastorale*, traducere de Pr. prof. Alexandru Moisiu, EIBMBOR, București, 1996, p. 29.

⁹² Pr. Alexandru Schmemann, *Biografia unui destin misionar*, traducere de Felicia Furdul, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2004, p. 177.

⁹³ *Ibidem*, p. 69.

⁹⁴ Georgios Mantzaridis, *op. cit.*, p. 120.

crează teologului mediul propice pentru teologhisire. Acestea sunt „cale către cunoaștere” sau „metoda cunoașterii teologice sau a științei teologice”⁹⁵. Teologul Georgios Mantzaridis vorbește despre o „metodologie a științei teologice, care coincide ființial cu metodologia desăvârșirii ascetice”⁹⁶.

Atunci când „aseza devine metoda cunoașterii teologice”, atunci când „iubirea (...) este metoda teologiei empirice”⁹⁷, teologia nu este altceva decât știința care „explicitează autentic planul de îndumnezeire a omului”⁹⁸. În acest sens, scopul prim și ultim al teologiei rămâne descrierea drumului prin care omul trece de la starea de „chip” la cea de „asemănare” cu Preasfânta Treime⁹⁹.

În acest drum de la „chip” la „asemănare” este chemată și Facultatea de Teologie să se înscrie. O poate face îmbinând armonnic și echilibrat studiul academic cu viața duhovnicească. Izvorul de putere pentru menținerea acestui echilibru se află în viața liturgică, în special cea euharistică. Fără Euharistie, nici lucrarea academică teologică nu-și descoperă sensul, nici viața duhovnicească rațiunea de a fi.

c. Trăire euharistică

S-a insistat în acest text asupra faptului că misiunea Facultății de Teologie este de a-l așeza pe studentul teolog pe calea care duce la întâlnirea cu Dumnezeu cel viu, spre a-L cunoaște, a-L trăi și a-L mărturisi. Această cale este, pe de o parte, prezentată concret și argumentată în sala de curs și, pe de altă parte, experiată în viața personală de rugăciune, paza poruncilor, starea de pocăință, ascultare, smerenie și iubire. Ambele situații își primesc confirmarea și puterea în viața liturgică, în special în cea euharistică.

În Facultatea de Teologie, lucrarea profesorilor și a studenților trebuie să se verifice prin viața liturgică. Aici se descoperă criteriul adevărului mărturisit în prelegeri sau trăit în viața personală. Părintele Dumitru Stăniloae arată că teologul adevărat se află în rugăciune împreună cu ceilalți membri ai Bisericii, iar teologia

⁹⁵ *Ibidem.*

⁹⁶ *Ibidem.*

⁹⁷ *Ibidem.*

⁹⁸ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 70.

⁹⁹ Arhim. Sofronie, *Cuvântări duhovnicești*, vol. 1, „Cuvântarea a 13-a”, p. 158.

adevărată se hrănește din viața liturgică comunitară. „Mai mult, e teolog cel ce se roagă cu ceilalți membri ai Bisericii, căci în dragostea lor comună față de Dumnezeu se descoperă și mai mult lucrarea mântuitoare și desăvârșitoare a iubirii Lui. În rugăciunile Bisericii, în cultul ei, respiră duhul ei unitar, e transparent orizontul ei eshatologic, ținta ei de desăvârșire în Hristos. O teologie care se hrănește din rugăciunea și viața duhovnicească a Bisericii e o teologie care redă și aprofundează gândirea și trăirea ei duhovnicească și lucrarea ei sfințitoare și slujitoare”¹⁰⁰. Slujbele Bisericii, în ambianța cărora profesorii și studenții teologi sunt chemați să respire cât mai des pentru a avea oxigenul necesar minții, inimii și cugetului, îi ajută să înțeleagă mai adânc și mai real ce înseamnă a fi „cuvântător de Dumnezeu”, adică teolog. Slujbele de duminică, de praznicele împărătești și de prăznuire a sfinților din fiecare zi îi sensibilizează pe cei ce ostenesec întru cele ale teologiei să se lase pătrunși de taina cea mare a Întrupării, Morții și Învierii Domnului Hristos, precum și de viața bineplăcuților Săi, sfinții Bisericii, teologi prin excelență. Întâlnirea cu Maica Domnului, cu îngerii și cu toți sfinții lui Dumnezeu prin intermediul slujbelor închinatelor lor îi introduc pe profesori și studenți în miezul teologiei celei adevărate, adică în lumea celor care vorbesc cu Dumnezeu. Sfântul Simeon Noul Teolog arată că acela care „teologhisește” se aseamănă sfinților care sunt într-o relație de intimitate cu Dumnezeu, care îi cunosc gândul, îi aud porunca și-I intuiesc voia. „Cel ce teologhisește este asemenea celui ce petrece în curțile împărătești, îmbrăcat în strălucirea veșmântului împărătesc și vorbește neîncetat cu împăratul ca un intim al lui și aude de la el în fiecare moment poruncile și voile lui”¹⁰¹.

Participarea profesorilor de teologie și a studenților la Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie constituie o condiție esențială pentru viața și lucrarea Facultății de Teologie. Timpul Cinei celei de Taină, adică Euharistia, este cadrul sacru în care, viețuind cât mai duhovnicește și mai des, participanții se „umplu de teologie”, devin teologi și adapă pe alții din apa cea vie a teologiei. „Rezemându-te

¹⁰⁰ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 1, p. 72.

¹⁰¹ *Filocalia*, vol. 6, EIBMBOR, București, 1977, p. 50.

pe pieptul lui Hristos, și de acolo, umplându-te de teologie și izvor de viață, scoțând, teologule, făptura toată adăpi”¹⁰².

Adâncirea în adevărata lucrare a Sfintei Liturghii deschide ostenitorilor din școala teologică perspectiva înțelegerii reale a tot ceea ce se predă în sala de curs și seminar, a tot ceea ce se studiază individual. Întreaga istorie a umanității, de la creație până la Hristos și până în veșnicie, se desfășoară tainic, real și viu în Dumnezeiasca Euharistie. Părintele Sofronie Saharov arată că Liturghia cuprinde totul: Dumnezeu-omul, timpul și veșnicia: „Trec nu puțini ani până să ajungem la măsura de a ne adânci în duhul adevăratelor dimensiuni ale Liturghiei. Dacă vom urmări cu luare aminte rostuirea și cuprinsul acestei Dumnezeiești slujbe, vom fi duși în contemplarea Ființei Dumnezeiești și a ființei cosmice. Vom pomeni multe din importantele evenimente dintru «început», adică atunci când Dumnezeu a făcut Cerul și Pământul; când în Sfatul Treimii Sfinte a străfulgerat hotărârea de «a face Om după chipul lui Dumnezeu și după asemănare» (cf. Fac. 1, 26); apoi cumplita cădere a acestui «chip» al strămoșului nostru Adam; mai apoi tragicele destine ale tuturor urmașilor lui; cea plină de compătimire venire în trupul nostru a Făcătorului și Dumnezeului ce S-a îmbrăcat în chipul de El însuși zidit; ne hrănim cu învățătura Sa, cucernic cinstim suferințele Sale pentru răscumpărarea noastră; șovăielnic urmăm Lui în Ghetsimani și chiar pe Golgota; împreună cu El ne aflăm la judecata lui Caiafa și a lui Pilat; cu groază auzim sălbaticile strigăte: «Răstignește-L»; ne cutremurăm și ne întărim când spune tâlharului împreună-răstignit: «Astăzi vei fi cu Mine în Rai», și îndată după aceea: „Dumnezeule, Dumnezeule, pentru ce M-ai părăsit?”... «Săvârșitu-s-a! Și plecând capul, Și-a dat duhul.» Și mai departe: îngroparea, învierea, arătarea Sa apostolilor și multor altora; înălțarea, trimiterea Duhului Sfânt... și fiecare amănunt este plin de un tâlc care pentru noi este de neajuns. Astfel ne învățăm a trăi în planurile a două realități: cea Dumnezeiască și cea a noastră, a făpturii. Suntem în așteptarea celei de-a Doua Sale Veniri. În fiecare clipă liturgică ne aflăm și în această vreme, și în veșnicie; prin noi curge încă viața stricăcioasă și de moarte purtătoare a căderii, și totodată cu noi este și

¹⁰² Luminânda Utreniei, la Sărbătoarea Sfântului Apostol și Evanghelist Ioan.

cuvântul Său, Lumina Sa, viața Sa. Și oricât am repeta noi această slujire dată nouă după Pronia Sa cea bună pentru noi, oricât ne-am umple de noi și noi pătrunderi în realitatea liturgică, niciodată nu atingem «sfârșitul» ei. Și totuși, și în bucurie, și în teamă ne împărtășim cu Viața Dumnezeiască și nici nu mai putem de acum a ne rupe de la marele și necuprinsul gând al Făcătorului și Tatălui nostru, ce ni se tot descoperă. Cu adevărat, Dumnezeu ne-a iubit și ne-a chemat să fim cu El în vecii vecilor”¹⁰³.

Părintele John Meyendorff arată că așa cum în trecut „cel mai bun cadru al instrucției (teologice) era adunarea euharistică”¹⁰⁴, același lucru este absolut necesar astăzi în școlile teologice și în toată viața Bisericii. Pentru a fi capabile „să experimenteze și să predea substanța credinței ortodoxe – despre Dumnezeu, despre om și lumea creată”, școlile teologice sunt chemate să înțeleagă că „cea mai palpabilă cale” prin care se exprimă „credința conținută în Scripturi și exprimată de Părinți (...) este Liturghia”. Liturghia este „experiența directă și organizată a Împărăției lui Dumnezeu, manifestată în Euharistie, în celelalte Taine, în întreaga ordine (*taxis*) liturgică, în înțelegerea specifică a textelor scripturistice, atunci când sunt folosite în cult, în bogata moștenire a iconografiei bizantine, care conservă – uneori în parafraze aproape literale – mesajul doctrinal exact al Părinților”¹⁰⁵.

Persoanele responsabile pentru bunul mers al învățământului teologic: ierarh, decan, profesori au în fața lor sarcina grea, dar absolut necesară, de-a așeza Dumnezeiasca Liturghie în centrul vieții și lucrării Facultății de Teologie. Conștiința acestei prezențe asigură direcția autentică, duhul adevărat și împlinirea scopului pentru care o școală de teologie există. „Teologia adevărată este liturgică, doxologică și mistică”, mărturisește cu tărie Episcopul Kallistos Ware¹⁰⁶.

Participând la Sfânta Liturghie și împărtășindu-se cu Dumnezeiasca Euharistie, profesorul și studentul în teologie, ca de altfel toți creștinii, primesc în Trupul și Sângele lui Hristos viața cea „nesfârșită, nesticăcioasă și veșnică” a lui Dumnezeu. Viața

---

¹⁰³ Arhim. Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu...*, pp. 323-324.

¹⁰⁴ John Meyendorff, *op. cit.*, p. 122.

¹⁰⁵ *Ibidem*, p. 130.

¹⁰⁶ Episcop Kallistos Ware, *op. cit.*, p. 84.

lui Dumnezeu împărtășită prin Sfintele Taine oferă izvor de inspirație în actul teologisirii, îl apără pe teolog de rătăcire și-i dăruiește putere în mărturisirea către oameni a experienței de a fi în Dumnezeu, de a fi cu Dumnezeu. Aceasta se poate realiza întrucât „în Euharistie, toate se întâmplă nu numai Pâinii și Vinului, ci și nouă, se întâmplă Bisericii”¹⁰⁷, credincioșilor acesteia. În Euharistie, Duhul Sfânt este trimis nu numai peste „Darurile ce sunt puse înainte”, ci și „peste noi”, cum rostește preotul la epicleză.

Inspirația teologisirii adevărate, protecția împotriva rătăcirii sau puterea mărturisirii Adevărului nu sunt oferite ostenitorilor întru cele ale teologiei în mod automat datorită participării la Sfânta Liturghie și împărtășirea cu Sfintele Taine. Desigur, săvârșirea Sfintei Liturghii în capela facultății în fiecare zi, de este cu putință, și participarea profesorilor și studenților la această Dumnezeiască Taină sunt importante. În același timp, raportarea duhovnicească a lor față de ceea ce se petrece în timpul Sfintei Liturghii, forța lăuntrică de a sesiza în Euharistie acele sensuri și lumini care pot lumina mintea și sensibiliza inima sunt absolut necesare în actul teologisirii.

O analiză onestă a participării profesorilor și studenților teologi la actul liturgic, în general, și la Dumnezeiasca Liturghie, în special, ne prezintă o situație cu multe elemente de nuanțare. Există, pe de o parte, un anumit număr de profesori și studenți care înțeleg locul și rolul de neînlocuit al Sfintei Liturghii în viața Facultății de Teologie. Ca urmare a acestei înțelegeri, capela facultății devine centrul vieții lor teologice. De aici primesc putere pentru lucrarea lor și aici revin pentru a mulțumi lui Dumnezeu. Pe de altă parte, nu se poate trece cu vederea faptul că nu toți profesorii și studenții se raportează la Dumnezeiasca Liturghie ca la izvorul lor de putere întru cele ale teologisirii. Absența multora de la actul liturgic, formalismul altora sau negrija pentru un act atât de sfânt ca Dumnezeiasca Liturghie, negrijă arătată atât prin împărtășirea fără pregătire cu Sfintele Taine, cât și prin invocarea unor motive neîntemeiate teologic pentru a nu se împărtăși, sunt situații dureroase și nu întotdeauna analizate cu atenție de către autoritatea bisericească sau de către conducerea facultății.

---

¹⁰⁷ Pr. Alexandru Schmemmann, *op. cit.*, p. 111.

Problema obligativității studentului de a participa la actul liturgic sau la spovedanie comportă, de asemenea, foarte multe riscuri. Întâlnirea cu Dumnezeu presupune un act de libertate, iar Liturgia este întâlnire cu Dumnezeu. Orice impunere în acest domeniu creează rezerve lăuntrice cu consecințe din cele mai grave. Convingerea, exemplul personal sau o ambianță liturgică, duhovnicească și academică autentică sunt singurele căi care oferă posibilitatea trezirii sufletului și, prin urmare, a participării reale a acestuia la Dumnezeiasca Euharistie.

Cert este că, pentru a prelua mărturisirea Părintelui John Meyendorff, „unul din factorii esențiali în viața școlilor noastre teologice este azi înrădăcinarea respectivelor lor comunități academice în Tradiția credinței ortodoxe, așa cum a fost ea menținută în tradiția cultului. Marginalizarea cultului liturgic, atunci când există, este un semn sigur de occidentalizare în înțeleș greșit și periculos. Dacă cultul este doar o expresie a pietății, fără legătură cu viața creștină reală, separat de teologie și periferic față de activitățile centrale ale unei școli teologice, cu nici un chip el nu poate juca rolul pe care l-a jucat timp de secole în Biserica Ortodoxă: acela de a fi expresia unei «minți» (*phronema*) ortodoxe cu adevărat, acela de a transforma Biserica dintr-o simplă adunare omenească în Trupul lui Hristos, și, de aceea, de a transforma o școală – văzută în mod obișnuit doar ca un loc pentru exerciții intelectuale – într-un adevărat atelier de viață creștină, un centru de la care tradiția Bisericii să radieze în eparhii și parohii, ajutând episcopatul și preoții să învețe să predice Adevărul¹⁰⁸.

4. Facultatea de Teologie: braț misionar al Bisericii

Rigoarea academică desfășurată într-un spațiu duhovnicesc unde locul central îl ocupă Dumnezeiasca Euharistie creează premisa necesară ca Facultatea de Teologie să-și împlinească în Biserică și prin Biserică lucrarea sa specifică. Această lucrare specială a Facultății de Teologie în misiunea Bisericii se manifestă în trei direcții principale: formarea viitorilor preoți și a misionarilor mireni, analiza vieții bisericești și sociale contemporane, prezența facultății în mediul academic.

---

¹⁰⁸ John Meyendorff, *op. cit.*, p. 130.

a. Formarea viitorilor preoți

Facultatea de Teologie, așa cum funcționează ea astăzi în Biserica Ortodoxă, are drept primă preocupare formarea viitorilor preoți: „Linia preocupării dominante a școlii teologice, spunea Părintele Dumitru Stăniloae, este aceea de a forma preoți cât mai buni și cât mai corespunzători pentru zilele noastre”¹⁰⁹. „Calitatea intrinsecă și permanentă de preot”¹¹⁰ se câștigă în școala teologică, unde tinerii sunt „înarmați pentru cucerirea de suflete”¹¹¹.

Pentru împlinirea acestui deziderat este necesară împletirea organică între rigoarea academică, viața duhovnicească și prezența Euharistiei, după cum s-a încercat să se mărturisească în acest studiu. Această întreită lucrare încredințată de Biserică Facultății de Teologie își atinge scopul în măsura în care există concurență între chiriarhul locului, profesori și studenți, precum și condiții corespunzătoare pentru cursuri și seminarii, bibliotecă, spații de cazare și masă adecvate.

Conștient de „adevărul axiomatic”, cum spunea Părintele Dumitru Stăniloae, „că teologia este o funcție a Bisericii”¹¹² și că „în creștinism funcția învățătoarească este o slujbă a Bisericii”¹¹³, episcopul are îndatorirea de a veghea cu respect și responsabilitate la mersul Facultății de Teologie aflată în eparhia pe care o slujește. Implicarea în aflarea celor mai pregătite, intelectual și duhovnicește, persoane pentru a fi profesori de teologie și membri în conducerea facultății, prezența cât mai deasă la capela școlii și cu ocazia evenimentelor importante din anul academic, un sprijin material cât mai consistent pentru spații de învățământ adecvate, pentru bibliotecă, burse pentru studenții săraci, pentru organizarea de întâlniri academice sau pentru stagii de pregătire continuă a profesorilor în străinătate sunt câteva dintre căile prin care episcopul își împlinește misiunea în facultatea din eparhia sa.

---

¹⁰⁹ Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Cultură și duhovnicie. Articole publicate în „Telegraful Român” (1930-1936). Opere Complete*, vol. 1, Editura Basilica, București, 2012, p. 365.

¹¹⁰ *Ibidem*, vol. 2, p. 116.

¹¹¹ *Ibidem*, vol. 1, p. 365.

¹¹² *Ibidem*, vol. 2, p. 259.

¹¹³ *Ibidem*.

Omul cel mai important în lucrarea de formare în Facultatea de Teologie a viitorului preot este profesorul de teologie. Cum ar trebui să fie el? Care este lucrarea lui? Apelez la cuvântul Părintelui Stăniloae pentru a oferi un răspuns la aceste dificile, dar absolut necesare întrebări. Pentru Părintele Dumitru Stăniloae, profesorul de teologie este cel ce primește de la arhiereu „oficiul de mare răspundere de a ajuta la pregătirea pentru sfințita misiune a preoției”¹¹⁴. El este chemat să lupte pentru a-l obișnui pe studentul teolog „să se simtă în majoritatea clipelor vieții în fața lui Iisus Hristos și cu fața către El”¹¹⁵. Ca profesori de teologie, „am fi foarte fericiți”, spunea Părintele Stăniloae, adresându-se studenților teologi, dacă am ști că din multele noastre cuvinte – uneori cu pretenții” de mare știință – ați văzut ridicându-se drept, stăpânitor și viu pe orizontul privirii noastre Acela pe care nu L-am putea servi cu folos, cu spor și cu fericire, decât atunci când L-am simți ca Domn exclusiv al nostru în tot ceea ce facem”¹¹⁶. Un profesor de teologie, atunci când „oficiază la catedră”, orice disciplină ar preda, trebuie să lupte ca între el și studenți „să coboare și să apară măcar uneori Acela care s-a coborât între oameni”. Fericirea, mulțumirea și bucuria profesorului de teologie se află în constatarea că studenții devin „conștienți de prezența și ajutorul lui Dumnezeu cel viu”¹¹⁷. Întreaga strădanie a profesorului de teologie este îndreptată spre „a vorbi cu căldură despre fericirea ce ți-o dă viața cu Dumnezeu, îndrumând toate explicațiile de la cursuri în această direcție”¹¹⁸.

Prin împlinirea acestei lucrări, grea și necesară deopotrivă, profesorul de teologie trebuie să fie el înainte de toate, duhovnițește și euharistic, așezat în fața lui Dumnezeu. Dacă își trăiește viața în continuă căutare a lui Dumnezeu, în stare de pocăință și conștientizarea propriilor limite, în adâncirea tot mai reală în duhul Sfintei Scripturi și a Sfinților Părinți, el devine în fața studenților o prezență vie, mărturisitoare și purtătoare de bucurie, fără de care teologie adevărată nu există. El trebuie să primească, să țină

---

¹¹⁴ *Ibidem*, p. 92.

¹¹⁵ *Ibidem*.

¹¹⁶ *Ibidem*.

¹¹⁷ *Ibidem*, p. 93.

¹¹⁸ Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Cultură și duhovnicie...*, vol. 1, p. 869.

„cheia Duhului”, spune Părintele Dumitru Stăniloae. „Cu altă cheie se deschid sufletele; prin alt mijloc se prinde în ele cutremurător sămânța credinței vii, înnoitoare. Este cheia Duhului. Și numai dacă este deschisă în noi acea cămară, dacă locuiește în noi Duhul, se întinde și la alții. Focul nu se aprinde decât prin foc”¹¹⁹. Fără acest foc, adică adumbrirea Duhului Sfânt, în viața profesorilor, inima studenților nu se deschide, nu se aprinde. Se pot alcătui tot felul de programe academice și misionare, edilitare sau liturgice. Dacă studentul nu se află în fața unui om în care „Dumnezeu viază și se mișcă”¹²⁰, orice proiect și orice inițiativă devin exterioare, activiste, fără impact transformator lăuntric, singurul care contează.

„Lipsa de elan”, spune Părintele Dumitru Abrudan, „de patos și căldură în predarea orelor de curs determină indiferență, sărăcie duhovnicească și chiar îndoială în sufletele studenților”¹²¹. Participarea profesorilor de teologie la Dumnezeiasca Liturghie și împărtășirea lor împreună cu studenții din același Sfânt Potir, spune Părintele Abrudan, oferă acestora „încredințarea că cei pe care i-au auzit vorbindu-le de la catedră nu sunt reci sufletește, ci au o pronunțată viață religioasă, fiind stăpâniți de evlavie și respect pentru rânduielele și datinile creștine”¹²². De amintit faptul că Părintele George Florovsky nu se prezenta în sala de curs înainte să fi slujit Dumnezeiasca Liturghie¹²³.

Cu un asemenea profesor, bine pregătit în cele ale cunoașterii teologice și adânc ancorat în viața duhovnicească, îndeosebi cea euharistică, studentul teolog ia parte, spune Părintele Stăniloae, la „lucrarea de modelare a chipului sufletesc după Chipul aceluia pe care au să-L arate oamenilor”¹²⁴.

Pentru ca Hristos să ia chip în el, studentului teolog trebuie să i se creeze în Facultatea de Teologie condițiile adecvate pentru

¹¹⁹ *Ibidem*, vol. 2, p. 324.

¹²⁰ Cf. Fapte 17, 28.

¹²¹ Pr. prof. Dumitru Abrudan, *O responsabilitate bisericească majoră: grija pentru formarea viitorilor preoți*, în „Mitropolia Ardealului”, anul XXXI (1986), nr. 1-2, p. 12.

¹²² *Ibidem*, p. 13.

¹²³ Pr. prof. Constantin Coman, *Ortodoxia sub presiunea istoriei*, Editura Bizantină, București, 1995, p. 255.

¹²⁴ Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Cultură și duhovnicie...*, vol. 2, p. 114.

creșterea sa duhovnicească și academică. Sălile de curs și seminarii, biblioteca și capela facultății, precum și spațiile pentru cazare și masă sunt elemente exterioare, dar absolut necesare pentru desfășurarea unei vieți studențești normale într-o Facultate de Teologie. Dacă spațiile de desfășurare a procesului de învățământ, a slujbelor liturgice sau cele de studiu individual sunt, în general, asigurate în facultățile noastre de teologie, cele legate de odihnă, hrană și activități extra-universitare sunt insuficiente și nu întotdeauna adecvate vieții de student teolog. Părintele Dumitru Stăniloae considera că „internatele” facultăților de teologie trebuie „să cuprindă pe toți studenții teologi. Nu se poate concepe preot care să nu fi primit instrucția din facultate și o îndrumare bisericească, duhovnicească, pas de pas, într-un internat care să-i permită să se adune din împrăștierea la care îl îndeamnă un oraș ca București”¹²⁵. Părintele Stăniloae adresa rugămintea stăruitoare Sfântului Sinod, în 1933, să ia „hotărârea de a nu mai admite la hirotonie pe unul care n-a trăit ca student teolog într-un internat în care să se fi rugat mult, să se fi obișnuit să mediteze, să-și fi examinat zilnic conștiința și faptele, ca să poată deveni vas pregătit pentru primirea harului dumnezeiesc”¹²⁶.

După cum se poate observa, internatul teologic, în viziunea Părintelui Dumitru Stăniloae, nu era doar un spațiu de cazare, hrană și supraveghere al studenților. El vedea internatul și, în general, Facultatea de Teologie, ca spațiu unde „rugăciunea devine metodă pastorală”¹²⁷. Spiritul comunitar, participarea la activitățile liturgice, misionare, filantropice, culturale sau sportive îl obișnuiesc pe studentul teolog cu viețuirea împreună cu ceilalți, ca o pregustare a vieții de parohie. Problemele legate de disciplină, supraveghere și sancțiuni sunt văzute de Părintele Dumitru Stăniloae prin prisma a ceea ce el numește „educație negativă”¹²⁸. „Se cere ca tânărul ucenic al Domnului să fie oprit de la lucrul cutare și cutare, iar în caz că a călcat una dintre interdicții, trebuie să fie pedepsit sever”¹²⁹. Fără a contesta o anumită eficacitate

---

¹²⁵ *Ibidem*, vol. 1, p. 318.

¹²⁶ *Ibidem*, p. 319.

¹²⁷ *Ibidem*, vol. 2, p. 324.

¹²⁸ *Ibidem*, vol. 1, p. 866.

¹²⁹ *Ibidem*.

a acestei metode negative de educație, Părintele Dumitru Stăniloae o vede ca pricină de inhibare, de atrofiere, de depersonalizare a studentului teolog. „Metoda negativă are marele defect de a comprima și mai mult forțele latente din om, în loc să le dezvolte. În firile mai plăpânde, fără prea mult curaj și încredere în sine, comprimarea aceasta atrofiază cu totul bunele lor aptitudini pozitive, iar în firile mai agresive, efectul ei, de cele mai multe ori, nu e altul decât acela al unui capac așezat peste un cazan cu apă pusă la fiert”¹³⁰. „Să fie lăsați tinerii cu temperamentele lor, exclamă Părintele Stăniloae, cu înclinațiile lor, puse în slujba lui Dumnezeu! Unul liniștit, meditativ: să citească, să gândească, să comunice și altora fructul gândirii sale; altul e avântat: să predice, să înflăcăreze pe ceilalți pentru acțiunile nobile; care e vesel să fie vesel și să cânte, dar veselia să-i fie curată”¹³¹.

Persoana cea mai importantă în această lucrare este duhovnicul facultății. Fără a intra în detaliile acestui subiect¹³², putem spune că este absolut necesar să se analizeze cu maximă responsabilitate de către centrele eparhiale și conducerea facultăților de teologie următoarele: a) numărul de studenți alocat unui duhovnic pentru ca lucrarea acestuia să fie reală. Experiența arată că un număr mai mare de 50 de studenți așezați sub oblăduirea unui duhovnic duce la imposibilitatea asumării în fața lui Dumnezeu și a Bisericii a unei lucrări adevărate de îndrumare duhovnicească; b) introducerea tutoriatului, prin care studentul să fie însoțit de duhovnic /tutore de-a lungul anilor de studiu în toate aspectele vieții de student; c) asumarea răspunderii de către duhovnic /tutore în fața ierarhului care a acordat binecuvântarea pentru un student, astfel încât la decizia pentru a hirotoni sau nu un absolvent, cuvântul duhovnicului să aibă multă greutate; d) stabilirea clară a competențelor duhovnicului /tutorei și cele ale îndrumătorului de an pentru ca lucrarea acestora să nu se suprapună, să nu creeze confuzie sau abordări contradictorii, să nu lase spații neacoperite în ceea ce privește relația cu studenții; e) introducerea ideii de experiență parohială și monahală în lucrarea studentului teolog în timpul anilor de studiu, pentru familiarizarea

---

¹³⁰ *Ibidem*, p. 867.

¹³¹ *Ibidem*, p. 869.

¹³² A se vedea descrierea lucrării duhovnicului în Facultatea de Teologie, la Pr. Dumitru Abrudan, *op. cit.*, pp. 13-15.

cu viața de parohie și mănăstire, cu tot ceea ce implică acest fapt pentru formarea sa duhovnicească și misionară etc.

Toate acestea, cele asemănătoare și multe altele sunt necesare pentru a se împlini ceea ce Părintele Dumitru Stăniloae numea formarea acelor rânduri sfinte de preoți, care să schimbe la față sufletul României¹³³. Căci, spunea Părintele, „numai Dumnezeu și mai ales prin preoți poate salva societatea și neamul de crizele morale de astăzi”¹³⁴. Cu o condiție: „Preotul să fie în mijlocul societății în tot timpul și prin forța de fiecare clipă care iradiază din el, un amintitor de Dumnezeu, al celui alt revers al realității”¹³⁵.

b) Analiza vieții bisericești și sociale

În accepțiunea obișnuită, Facultatea de Teologie are ca scop pregătirea tinerilor pentru preoție sau pentru alte lucrări misionare ale Bisericii. Pentru ca acest deziderat să fie atins, Facultatea de Teologie, prin profesorii și studenții ei, trebuie să fie cât mai adânc, adică teologic și duhovnicește, înrădăcinată în viața Bisericii și să se raporteze corect la problemele societății. Nu de puține ori se constată că prelegerile în sala de curs și studiile publicate nu au o legătură cu viața Bisericii și a societății în care viețuiesc studenții teologi sau oamenii, în general. Dorința de a nu fi în-lănțuiți de realitatea trecătoare din jur nu justifică „tentația de a evada în lumi fantastice, rod al propriei creații”, avertizează Părintele Thomas Hopko¹³⁶. „Trebuie, continuă el, să scăpăm de orice formă de înșelăciune. Trebuie să fim angajați în lumea noastră, fără însă a fi acaparați de ea, și detașați de lumea noastră fără a fi disprețuitori față de întrebările ei, indiferenți față de dorințele ei, nesimțitori la suferințele ei sau insensibili la nevoia ei de mântuire”¹³⁷.

În primul rând, profesorul este chemat să se raporteze în teologia sa la viața corpului bisericesc din care face parte și căruia aparțin și studenții săi sau beneficiarii cercetării și analizei teologice. „Teologia este expresia unei experiențe religioase și tinde să producă o experiență religioasă”¹³⁸, spune Părintele Dumitru

¹³³ Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Cultură și duhovnicie...*, vol. 2, p. 325.

¹³⁴ *Ibidem*, p. 116.

¹³⁵ *Ibidem*, p. 115.

¹³⁶ Pr. Thomas Hopko, *op. cit.*, p. 91.

¹³⁷ *Ibidem*.

¹³⁸ Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Cultură și duhovnicie...*, vol. 1, p. 315.

Stăniloae. Acesta este centrul spre care trebuie să graviteze toate studiile și preocupările dintr-o facultate de teologie: clarificarea și intensificarea vieții religioase creștine.

„Clarificarea vieții bisericesti” înseamnă întâi de toate înțelegerea că totul în Biserică este teologie, este cuvântare despre și cu Dumnezeu. Teologia, spune Părintele Alexandru Schmemmann, nu este un „domeniu, o zonă precis definită în viața Bisericii”. Ea este „totalitatea vieții bisericesti. Nu este nimic neteologic în Biserică, de la enorm de importanta chestiune a votului majoritar, până la organizarea într-o dioceză, Biserică locală sau patriarhală. Totul este teologie, pentru că se petrece în Biserica, Trupul lui Hristos și Templul Duhului Sfânt”¹³⁹. Înțeleasă ca „dar dat de Duhul Sfânt întregii Biserici, ca cea mai mare nevoie și cea mai mare bucurie a ei”, teologia este chemată a „infiltra întregul Trup al lui Hristos”¹⁴⁰. Sarcina de slujire a teologiei este, așadar, de a pătrunde în tot corpul eclezial și de a nu lăsa într-însul nici o urmă de „neutralitate secularistă”¹⁴¹, de duh al lumii, de „înțelepciune omenească”, după cuvântul Sfântului Apostol Pavel¹⁴². Duhul lumii, identificat în limbajul actual cu secularismul, bate cu insistență la ușa Bisericii, iar sarcina teologiei este de a-l identifica, a-l descrie, a avertiza creștinii în legătură cu amploarea sa distructivă, și de a propune soluții. În dimensiunea sa apologetică, teologia are drept sarcină principală sesizarea corpului bisericesc despre acest dușman din interior, care se manifestă prin „acceptarea de către creștinii înșiși a unei viziuni despre cosmos, lume, om, moarte și viață”¹⁴³, care nu corespunde adevărului mărturisit de Biserică. „Teologul”, spune Părintele Alexandru Schmemmann, „are datoria și sarcina sacră de a măsura starea Bisericii empirice cu Evanghelia, cu Tradiția ca predanie, cu plenitudinea Adevărului Bisericii”¹⁴⁴.

Această sarcină așezată în rugăciunea, în glasul și în scrisul teologului nu este deloc ușoară. Pentru a nu greși, el trebuie să viețuiască în duhul „dimensiunii ascetice a educației teologice”,

¹³⁹ Pr. Alexandru Schmemmann, *op. cit.*, p. 111.

¹⁴⁰ *Ibidem*, p. 112.

¹⁴¹ *Ibidem*, p. 111.

¹⁴² I Corinteni 2, 5.

¹⁴³ *Ibidem*, p. 112.

¹⁴⁴ *Ibidem*, p. 110.

să primească de la Dumnezeu „darul discernământului”, adică „abilitatea de a deosebi duhurile și de a interpreta semnele vremurilor”¹⁴⁵. Smerenia și nejudicata aproapelui îi oferă teologului puterea de a critica acele aspecte ale vieții bisericești care s-au îndepărtat de duhul Bisericii. Face acest lucru cu fermitate, cu durere, cu dragoste, cu iertare, cu multă răbdare, întru așteptarea îndreptării lucrurilor.

Aceeași stare de veghe manifestă teologul adevărat față de ceea ce se întâmplă în social. A descoperi „gândul lui Hristos”¹⁴⁶, adică viziunea autentică a Bisericii în legătură cu ceea ce se întâmplă în lume este și trebuie să fie preocuparea teologului adevărat, în primul rând a profesorului de teologie. Interpretarea teologică și duhovnicească a evenimentelor care au loc în societate este îndatorirea lui permanentă. Vremurile sunt în continuă schimbare, întrebări noi apar continuu, iar Biserica este chemată să răspundă, să-și prezinte viziunea. „Azi lumea cere atitudine în problemele vieții”¹⁴⁷, spunea Părintele Dumitru Stăniloae. Atât în fața studenților, precum și ca răspuns la solicitările societății, profesorul de teologie este chemat să se pronunțe în probleme de bioetică, de terorism, de multiculturalism, într-o lume plurireligioasă și seculară, de globalizare, europenizare etc. În fața acestor fenomene, teologul trebuie să manifeste atenție, clarviziune, sesizare a pericolelor pentru viața creștină. „Teologia”, spunea Părintele Alexandru Schmemmann, „a indicat întotdeauna spre ceea ce se conturează la orizont ca mișcare anticreștină și anti-Dumnezeu”¹⁴⁸.

Într-un corp profesoral al Facultății de Teologie, caracterizat prin competență teologică, curaj mărturisitor, smerenie autentică și viață euharistică evidentă, ierarhul locului descoperă un mare sprijin în slujirea sa. Aflat în fața multor provocări, cuprins adesea de nedumeriri cu privire la calea de urmat, ierarhul află în Facultatea de Teologie sfatul competent teologic, propuneri realiste, duhovnicești-profetice și curajoase privitoare la direcția de urmat.

---

¹⁴⁵ Pr. Thomas Hopko, *op. cit.*, p. 91.

¹⁴⁶ I Corinteni 2, 16.

¹⁴⁷ Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Cultură și duhovnicie...*, vol. 1, pp. 315-316.

¹⁴⁸ *Ibidem*, p. 112.

c) Misiunea în universitate

În analiza făcută fenomenelor și evenimentelor din societate, profesorul de teologie se întâlnește cu abordări asemănătoare făcute de către profesorii diferitelor facultăți ale universității, din care și Facultatea de Teologie face parte. Aici este punctul de întâlnire, cu abordări adesea paralele, uneori convergente sau complementare. Mesajul Bisericii, prin intermediul profesorului de teologie poate fi auzit, analizat, receptat sau, după caz, alungat. Atitudinea față de glasul Bisericii depinde în foarte mare măsură atât de locul pe care Facultatea de Teologie l-a dobândit în cadrul universității, cât, mai ales, de competența teologică, atitudinea onestă și smerită și capacitatea de dialog a profesorului de teologie.

Forța misionară și impactul mesajului evanghelic transmis de Facultatea de Teologie universității din care face parte este cu atât mai important cu cât se constată o tendință crescândă de excludere a gândirii creștine din viața publică. În societatea seculară multireligioasă care definește arealul european astăzi și spre care tind tot mai multe forțe, glasul Bisericii este tot mai puțin auzit și cu atât mai puțin receptat, urmat și pus în lucrare. Biserica încearcă din răspuțeri să diminueze cât mai mult impactul acestei atitudini. Au loc dezbateri în spațiul mediatic, în cadrul simpozioanelor și conferințelor, unde, adesea, oameni ai Bisericii sunt încă acceptați să se exprime. Însă spațiul unde mesajul creștin poate fi prezent în mod constant în afara Bisericii este Universitatea. Aici poate să se desfășoare, în cadrul cel mai firesc, ceea ce Jürgen Moltmann definea, într-o conferință la Facultatea de Teologie din București, ca fiind spațiul propice pentru „theologia publica”¹⁴⁹.

Prin intermediul profesorului de teologie, în relația sa, manifestată în diferite forme, cu colegii profesori din alte facultăți ale universității, poate fi încă menținută în spațiul universitar o platformă de gândire creștină. Această posibilitate s-a diminuat mult în Europa Occidentală. Aceasta pentru că în țări de tradiție catolică, precum Franța, Italia sau Spania, facultățile de teologie nu sunt integrate în universitățile de stat. Această lipsă este suplinită întrucâtva de existența universităților catolice. În țările de tradiție

---

¹⁴⁹ Prof. Jürgen Moltmann, *Teologie și formare teologică la universitățile de stat*, în „Anuarul Facultății de Teologie «Justinian Patriarhul» din București”, București, 2004, p. 279.

protestantă, unde facultățile de teologie fac parte din sistemul universitar de stat, influența creștină este mult diminuată prin simplul fapt, dar foarte important, că însuși conținutul mesajului protestant s-a îndepărtat de tradiția biblică, de morala creștină, așa cum a fost ea înțeleasă de-a lungul vremii.

Starea religioasă a Europei actuale se datorează și influenței deosebit de mari exercitată asupra mentalității oamenilor de spațiul universitar. Decidenții politici sau economici, formatorii de opinii în media atotprezentă, specialiștii în diverse tehnologii, profesori din școlile de toate gradele sunt formați spre o direcție sau alta în mod special în timpul studiilor universitare. În arealul universitar se află creuzetul în care este deja sedimentată latent ceea ce urmează a se dezvolta și pune în lucrare ulterior. În universități, în strânsă legătură cu acestea sau cu participarea profesorilor universitari se află cele mai influente centre de analiză și prognoză, centre din care se fac propuneri către cei care decid în domeniul politic, economic, social sau de siguranță a cetățeanului.

În acest context se înțelege de ce este importantă prezența Facultății de Teologie în universitate. Pe de o parte, Facultatea de Teologie participă la actul de decizie privitor la strategia universității, la valorile care o animă¹⁵⁰, la direcția de urmat. Pe de altă parte, profesorii și studenții teologi pot participa la diverse activități ale altor facultăți din universitate, aceste participări fiind tot atâtea ocazii de mărturisire a modului ortodox, patristic și, totodată, actual de înțelegere a unui fenomen, eveniment sau problematică. Părintele Dumitru Stăniloae insistă ca „în școlile de teologie să se dezvolte acele preocupări care pot face adevărul creștin evident omului de azi, care a parcurs drumul științei și al filosofiei din ultimele veacuri”¹⁵¹.

Facultatea de Teologie, prin profesorii și studenții ei, este chemată să mărturisească despre ierarhia valorilor, despre Adevăr, într-un context universitar tentat tot mai mult să devină „neutru din punct de vedere axiologic”¹⁵², să adopte conceptul de „corectitudine politică” în toate situațiile.

---

¹⁵⁰ Spre exemplificare, la Iași s-a decis ca în Carta Universității „Al.I. Cuza” să se prevadă „moștenirea creștină” ca valoare de apărut permanent.

¹⁵¹ Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Cultură și duhovnicie...*, vol. 3, p. 281.

¹⁵² J. Moltmann, *op. cit.*, p. 282.

Într-o lume și într-un mediu universitar în care se insistă pe o specializare tot mai pronunțată, în care se formează specialiști pentru domenii tot mai restrânse, Facultatea de Teologie „trebuie să dezvolte un sens pentru întreg (...), iar acest simț pentru întreg să-l comunice și celorlalte facultăți”¹⁵³. Aceasta în măsura în care profesorii de teologie și-au însușit și cultivat cultura dialogului interdisciplinar bazat pe cunoștințe de bază în domenii precum psihologia, filosofia, sociologia, antropologia și chiar științele exacte.

Dacă relația instituțională a Facultății de Teologie cu celelalte facultăți din universitate este importantă pentru prezentarea modului creștin de analiză a ceea ce se întâmplă în lume, nu mai puțin importante sunt relațiile personale dintre profesorii și studenții teologi și colegii lor din universitate. Trăirea fără emfază a credinței în Dumnezeu, respectarea lipsită de ostentație a rânduielilor creștine, capacitatea de înțelegere a valorilor celui alt și mai ales onestitatea și modestia în toate situațiile creează profesorului și studentului teolog spații de legătură adâncă, reală, permanentă cu cei asemenea lor în universitate. Într-o asemenea situație, faptul de a fi preot adaugă profesorului de teologie un plus de consistență în relația sa cu membrii comunității academice.

Importanța prezenței Facultății de Teologie în universitate nu trebuie văzută doar ca o posibilitate a Bisericii de mărturisire a Evangheliei în arealul universitar; Facultatea de Teologie însăși poate beneficia imens de statutul ei de parte componentă a universității. Dincolo de suportul financiar (salarii, burse, utilități etc.) deloc de neglijat, Facultatea de Teologie este beneficiara unor reglementări universitare care o ajută în domeniul exigenței, calificării cadrelor didactice, al activității de cercetare, al relației cu alte facultăți din universitățile naționale și din străinătate. În acest sens, prezența Facultății de Teologie oferă acesteia prilejul unei „întâlniri roditoare cu înțelepciunea din afară și cu filosofia, atât în domeniul teoretic, cât și în domeniul practic al aplicărilor sociale”¹⁵⁴. În interiorul universității, Facultatea de Teologie intră mai ușor

---

¹⁵³ *Ibidem*.

¹⁵⁴ Prof. Dimitrios Tselenghidis, *Teologia ortodoxă și învățământul superior astăzi*, în „Anuarul Facultății de Teologie «Justinian Patriarhul» din București”, București, 2004, p. 295.

și mai firesc în legătură cu civilizația contemporană, o analizează critic, își însușește pentru sine și pentru Biserică acele elemente care pot să slujească misiunii creștine. În același timp, printr-o abordare exigentă, absolut necesară pentru o Facultate de Teologie responsabilă, profesorii de teologie avertizează asupra acelor elemente din civilizația contemporană care propun direcții și orientări contrare principiilor evanghelice și patristice. Printr-un spirit critic civilizat și bazat, nu pe enunțuri, ci pe argumente teologice și practice, profesorul de teologie poate sesiza, prin contactele pe care le are cu ceilalți membri ai arealului academic, pericolele care decurg, de exemplu, din europeanizarea forțată, globalizarea egalitară sau exclusivismele de orice fel.

Fundamentându-și lucrarea pe Adevărul mântuitor întruchipat în Hristos-Dumnezeu, Facultatea de Teologie este chemată a „nu se teme de abordările științifice contemporane”¹⁵⁵, a nu se teme să-și „însușească metode ale învățămîntului științific și să le transforme în slujitoare și organe ale cuvântului dumnezeiesc”¹⁵⁶. În acest mod, atât Facultatea de Teologie, cât și universitatea din care face parte sunt beneficiarele unei împreună-șederi în slujba oamenilor și spre slava lui Dumnezeu.

Concluzii

În misiunea Bisericii, Facultatea de Teologie are și trebuie să își păstreze locul fundamental și rolul mai bine definit. După parohie și mănăstire, nu este un spațiu în Biserică mai important decât Facultatea de Teologie. Se poate spune că atât viața parohială, cât și viața monahală depind într-o măsură foarte mare de ceea ce învață, trăiește și mărturisește viitorul preot de parohie și mănăstire în Facultatea de Teologie. Studiul academic îngemănat cu rugăciunea euharistică, formarea duhovnicească impregnată cu lucrarea practică dau chip slujitorilor Bisericii din parohii și mănăstiri, din școli și așezăminte sociale, culturale sau de alt tip.

Facultatea de Teologie, prin profesorii ei îndeosebi, analizează și evaluează starea vieții bisericești și a celei sociale, ajutând ierarhia în lucrarea ei, inspirând corpul eclezial în mersul său către

---

¹⁵⁵ *Ibidem*, p. 294.

¹⁵⁶ *Ibidem*, p. 293.

Împărăția cerurilor și împlinind o misiune frumoasă în universitate. Acest lucru se realizează, după cuvântul Părintelui Dumitru Stăniloae, dacă sunt împlinite trei condiții: a) fidelitatea față de revelația Domnului Hristos; b) responsabilitatea față de credincioși și c) deschidere față de viitorul eshatologic¹⁵⁷.

Înțelegând că teologia este nu doar un act de cunoaștere, ci îndeosebi un dar al Sfântului Duh, Facultatea de Teologie își împlinește menirea numai sub egida Cincizecimii Bisericii, de unde primește putere, inspirație și curaj mărturisitor. Așezarea profesorului și studentului teolog sub acoperământul Duhului Sfânt înseamnă o legătură cu izvorul inepuizabil de putere și viață al Dumnezeului-Om Iisus Hristos, Trimisul Tatălui pentru mântuirea lumii. Credința puternică în Dumnezeu, cunoașterea Scripturii și a Sfinților Părinți, rugăciunea continuă, Hrana Euharistică, starea de jertfă manifestată prin identificare cu fiecare om în iubire sunt caracteristicile esențiale în viața unei facultăți de teologie, constituind, în același timp, legătura profesorilor și studenților teologi cu Dumnezeu Cel în Sfânta Treime preaslăvit și cu Biserica Sa.

---

¹⁵⁷ Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă...*, vol. 1, p. 73.